

ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ Ο ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ ΛΟΓΟΣ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΣ
ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΗΣ Δ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ
ΠΑΥΛΟΥ ΞΙΦΑΡΑ
Καθηγητοῦ τῆς Βαρβακείου Προτύπου Σχολῆς.

ΕΚΔΟΣΙΣ Α'.

Ἀριθμὸς ἐγκρ. ἀποφάσεως 41091
ἡμερομ. 25 Αὐγούστου 1933
Ἀντίτυπα 2.500

Ἀριθμὸς ἀδείας κυκλοφορίας 52.343
2-10-1933

Τιμὴ μετὰ βιβλιοσήμου	13.40
Τιμὴ ἄνευ βιβλιοσήμου	8.80
Βιβλιοσήμον	3.50
Φόρος ἀναγκ. δανείου .	1.10

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΠΕΤΡΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α. Ε.
ΑΘΗΝΑΙ — ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 8
1933

ΛΥΚΟΥΡΤΟΥ

Θ

ΚΑΤΑ ΛΕΞΙΚΡΑΤΟΥΣ

ΛΟΓΟΣ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΛΕΞΙΚΡΑΤΟΥΣ

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΤΟΣ 1984

ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ Ο ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ ΛΟΓΟΣ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΣ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΗΣ Δ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

ΠΑΥΛΟΥ ΞΙΦΑΡΑ

Καθηγητού τῆς Βαρβακείου Προτύπου Σχολῆς.

Ἄριθμός ἐγκρ. ἀποφάσεως 41091

ἡμερομ. 25 Αὐγούστου 1933

Ἄντίτυπα 2,000

ΕΚΔΟΣΙΣ Α'

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΠΕΤΡΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α. Ε.
ΑΘΗΝΑΙ — ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 8
1933

ΛΥΚΟΥΡΤΟΥ

0

ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ

Τὰ γνήσια αντίτυπα φέρουν τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως.

ΕΥΚΕΚΡΙΜΗΝΟΣ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΗΣ Δ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

ΠΑΥΛΟΥ ΣΙΦΑΡΑ

Καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς Γραμμῆς καὶ τῆς ἱστορίας

Ἀθήναι, ἐκ τῆς ἐπιγραφικῆς ἐκδόσεως
ἔτος 1933
Ἄριθμὸς 2500

ΕΚΔΟΣΙΣ Α'

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

ΠΕΤΡΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε.

Ἀθήναι - Πειραιᾶς

1933

ΒΙΟΣ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ

Λυκούργος, ὁ γιὸς τοῦ Λυκόφρονα, γεννήθηκε στὰς Ἀθήνας τὸ 390 καὶ πέθανε τὸ 324 π. Χ. Καταγότανε ἀπ' τὴν ἱερατικὴ γενιὰ τῶν Ἐτεοβουταδῶν καὶ στὴ νεανική του ἡλικία χρημάτισε μαθητὴς τοῦ Πλάτωνα καὶ τοῦ Ἰσοκράτη. Ἔγινε περιώνυμος γιὰ τὴ μεγάλη φιλοπατρία του καὶ τὸν ἠθικώτατο χαρακτῆρα του. Τὰ προτερήματά του αὐτὰ ἐκδηλώθηκαν πάντοτε στὴ δρᾶσι του καὶ ὡς πολιτικοῦ καὶ ὡς ρήτορα. Ὡς πολιτικὸς ἐκλέχτηκε ταμίης τῆς πόλεως, δηλαδὴ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, τὸ ἔτος 338 π. Χ., γιὰ μιὰ τετραετία καὶ ἐνῶ ὁ νόμος δὲν ἐπέτρεπε νὰ ἐκλεχτῆ γιὰ δευτέρη φορά, οἱ Ἀθηναῖοι κατώρθωσαν νὰ τὸν κρατήσουν ἀκόμη δυὸ τετραετίες, μέχρι τὸ 326, ἐκλέγοντας γιὰ τὸν τύπο ἓνα φίλο του. Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα ὁ Λυκούργος ἐταχτοποίησε τὰ οἰκονομικὰ τῆς πόλεως, πούειχαν πάρει πολὺ κακὸ δρόμο ἀπὸ τοὺς δημαγωγούς, αὔξησε τὰ εἰσοδήματα ἀπὸ 600 σὲ 1200 τάλαντα καὶ ξαναγέμισε τὰ δημόσια ταμεῖα. Δὲν ἦταν ὁμῶς μόνο καλὸς οἰκονομολόγος, ἦτανε καὶ κυβερνήτης ἄξιος νὰ σταθῆ δίπλα στὸ μεγάλο Περικλῆ, γιὰτὶ κατώρθωσε νὰ ἱκανοποιήσῃ ὅλες τὶς ἀνάγκες τοῦ κράτους, καὶ νὰ κάμῃ ἔργα αἰώνια, πὺ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλῆ δὲν εἶχαν ξαναγίνοι. Ἔβαλε τὰ θεμέλια τοῦ μεγάλου Παναθηναϊκοῦ Σταδίου, ἀποπεράτωσε τὸ θέατρο τοῦ Διονύσου, τὸ μεγάλωσε γιὰ νὰ χωρᾷ 30.000 θεατῆς καὶ ἔστησε μέσα χάλκινους ἀνδριάντες τῶν τριῶν μεγάλων τραγικῶν ποιητῶν ἐπιδιόρθωσε ὅλους

τοὺς νεωσοίκους, ποῦναιχαν βλαφτῇ ἢ γκρεμιστῇ, ἔφτιαξε πολεμικὰ πλοῖα καὶ ἐπισκεύασε τὰ παλιά, ὥστε νὰ γίνουον ὄλα μαζί 400, ἐγέμισε τὶς ἀποθῆκες τοῦ στρατοῦ ὄπλα, καὶ γενικὰ δὲν ἄφησε καμμιά ἔλλειψι τοῦ κράτους νὰ μὴν τὴ θεραπεύση. Σ' ὄλο τὸ διάστημα ποὺ χροημάτισε ταμίας, λογαριάζουον ὅτι πέρασαν ἀπὸ τὰ χέρια του 14 ἢ 18 χιλιάδες τάλαντα, καὶ δὲ βρῆκε κανεὶς ἀπ' τοὺς ἐχθρούς του τίποτε γιὰ νὰ ἐλέγξη τὴ διαχείρισί του.

Ὡς ρήτορας προσπάθησε πάντοτε μὲ τὴ δύναμι τοῦ λόγου του νὰ ξεκαθαρίση τὴν πόλι ἀπ' τοὺς φαύλους δημαγωγοὺς καὶ τοὺς κακοὺς πολῖτες. Ἐγραψε 15 λόγους, ἀλλὰ σὲ μᾶς σώζεται ἕνας μόνου, ὁ κατὰ τοῦ Λεωκράτη. Ὡς ρήτορας εἶναι κατώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλουο συγχρόνουο του στὴ δεινότητα καὶ στὴ χάρι τοῦ λόγου, ἀλλὰ τοὺς ξεπερνάει ὄλουο στὴ φιλοπατρία καὶ στὸ ἠθος. Δὲν καταδέχεται ποτὲ νὰ φέρη ἀμφισβητήσιμα ἐπιχειρήματα, οὔτε νὰ καταφύγη σὲ στρεψοδικίες καὶ σοφίσματα γιὰ ν' ἀποδείξη τὴν ἐνοχλή τοῦ κατηγορουμένου. Ἐπικαλεῖται συχνὰ τὴ δόξα τῆς πόλεωο, φέρνει ἄφθονα παραδείγματα φιλοπατρίας ἀπὸ τὸ παρελθόν, παρενθέτει ἀποσπλάσματα ποιητῶν στοὺο λόγουο καὶ φαίνεται ὅτι ξεφεύγει ὄλότελα ἀπ' τὴν ὑπόθεσι. Αὐτὸ ὄμως γίνεται μόνου καὶ μόνου γιὰ νὰ ξεκαθαριστῇ καλύτερα ὁ χαραχτῆρας τοῦ κατηγορουμένου μὲ τὴ σύγκρισι, καὶ νὰ φανῇ στὰ μάτια τῶν δικαστῶν ζωντανὸ τὸ ἐγκλημά του. Τοῦτο μπορεῖ νὰ τὸν ζημιώνη ὡς ρήτορα, γιὰτὶ παρουσιάζει τὸ λόγο του σάν νὰ μὴν ἔχη σχέδιο, ἀλλὰ τὸν ἐξυψώνει ὡς ἠθικὸ καὶ φιλόπατρι κατηγόρο, γιὰτὶ πείθει τοὺο ἀκροατέο του, ὅτι τὰ μόνου ἐλατήρια τῆς κατηγορίας του, εἶναι ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδαο καὶ ἡ φροντίδα γιὰ τὴ σωτηρία τῆο.

Γι' αὐτὸ ὁ λόγος του κατὰ τοῦ Λεωκράτη ἐγκω-
μιάστηκε πολὺ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους καὶ θεωρεῖται μέχρι
σήμερα σὰν ἓνα ἐξαιρετικὸ λογοτέχνημα, πὸν δίνει εὐ-
καιρία στὸ ρήτορα νὰ παρουσιάσῃ ὅλη τὴ φλογερὴ φι-
λοπατρία του καὶ ὅλη τὴν προσήλωσί του στοὺς ἄγρα-
φτους ἠθικοὺς νόμους πὸν κυβερνοῦν τὴν ἀνθρωπό-
τητα.

Το κείμενο είναι εξαιρετικά ασαφές και φαίνεται να αποτελεί μια σειρά από τυχαία λέξεις ή φράσεις που δεν συνδέονται μεταξύ τους. Δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστούν συγκεκριμένα στοιχεία ή να γίνει μια ακριβής ανάλυση του περιεχομένου. Το κείμενο μοιάζει να είναι μια σελίδα από ένα έγγραφο που έχει υποστεί σοβαρή βλάβη ή είναι μια τυχαία συλλογή χαρακτήρων.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ Λεωκράτης, ἓνας πλούσιος Ἀθηναῖος μέτοχος στήν Ἑταιρεία πού εἶχε ἀναλάβει τήν εἰσπραξί τῶν φόρων, καί ἐργοστασιάρχης, μόλις ἔμαθε τήν ἥττα τῶν Ἀθηναίων στή Χαιρώνεια, φοβήθηκε μήπως οἱ Μακεδόνες καταστρέψουν τήν πόλι καί τοὺς κατοίκους, καί γι' αὐτὸ ἔφυγε ἀμέσως καί πῆγε στή Ρόδο. Ἐκεῖ διάδωσε τὴ φήμη ὅτι ἡ πόλι κυριεύτηκεν ἀπὸ τοὺς Μακεδόνες καί μ' αὐτὸ ἔβλαψε πολὺ τὰ συμφέροντα τῶν Ἀθηναίων, γιατί οἱ Ρόδιοι κατακράτησαν ὅλα τὰ σιτοφοροῦσα, πού ἦταν προωρισμένα γιὰ τὸν Πειραιᾶ. Μετὰ τρία χρόνια πῆγε κι' ἐγκαταστάθηκε στὰ Μέγαρα κι' ἀπὸ κεῖ μετὰ πέντε χρόνια ξαναγύρισε στὰς Ἀθήνας, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι εἶχε πιά λησμονηθῆ ἡ ἐπονείδιστη διαγωγή του. Ἀλλὰ ὁ ἀλύγιστος ἠθικὸς χαρακτήρας τοῦ Λυκούργου δὲν ἀνεχότανε νὰ τὸν βλέπη νὰ συναναστρέφεται τοὺς ἄλλους πολῖτες καί νὰ συζητᾷ στήν ἀγορὰ καί νὰ λαμβάνη μέρος στὶς θυσίαι τῆς πόλεως. Τὸν θεωροῦσε σὰν ἓνα μίσημα, σὰν ἓνα κακὸ παράδειγμα πού ἔπρεπε νὰ λείψη ἀπ' τὴν πόλι, καί γι' αὐτὸ τὸν κατάγγειλεν ὡς ἐχθρὸ καί προδότη τῆς πατρίδας. Εἰδικὸς νόμος, πού νὰ προβλέπη τὴν πρᾶξι τοῦ Λεωκράτη, δὲν ὑπῆρχε καί συνεπῶς ἦταν πολὺ δύσκολο νὰ σταθῆ κατηγορία, μὲλα ταῦτα ἦταν φανερό, ὅτι ὁ Λεωκράτης φέρθηκε σὰν προδότης κι' ὅτι ἔβλαψε πολὺ τὰ συμφέροντα τῆς πόλεως. Γι' αὐτὸ κι' ὁ Λυκούργος δὲ δίστασε καθόλου νὰ

τόν φέρη κατηγορούμενο μπροστά στην ἐκκλησία τοῦ Δήμου καὶ νὰ ζητήσῃ τὴ θανατικὴ καταδίκη του, ἀποδείχνοντας ὅτι αὐτὸς εἶναι χειρότερος ἀπ' ὅλους τοὺς προδότες καὶ τοὺς κοινούς ἐγκληματίες, ὅσοι τιμωρήθηκαν μὲ θάνατο.

Ἡ δίκη ἔγινε ὀχτὼ χρόνια μετὰ τὴ μάχη τῆς Χαιρωνείας, ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἤθελαν πιά νὰ λησμονήσουν τὶς παλιές τους κομματικὲς διχόνοιες καὶ νὰ συχωρέσουν ὅλα τὰ σφάλματα ποὺ ἔγιναν τότε, ὅσα δὲν πρόβλεπεν ὁ ποινικὸς νόμος. Γι' αὐτὸ κι' οἱ δικαστὲς τοῦ Λεωκράτη φάνηκαν ἐπεικεῖς καὶ τὸν ἀθώωσαν μὲ ἰσοψηφία. Ἀπὸ τὴν ἰσοψηφία ὅμως αὐτὴ φαίνεται καθαρὰ πόση ἦταν ἡ δύναμι, κι' ἡ ἐπιβολὴ τοῦ Λυκούργου, καὶ δὲ μένει καμμιά ἀμφιβολία, ὅτι, ἂν δὲν εἶχεν ἐπικρατήσῃ τὸ πνεῦμα τῆς γενικῆς ἀμνηστείας, ὁ Λεωκράτης δὲ θὰ γλύτωνε, μῦλο ποὺ δὲν ὑπῆρχε κανένας νόμος νὰ χαρακτηρίξῃ τὴν πρᾶξι του γιὰ προδοσία.

Τὸ λόγο αὐτὸ τὸν ἀπάγγειλε ὁ ἴδιος ὁ Λυκούργος στὴν ἐκκλησία τοῦ Δήμου, ἡ ὁποία εἶχε δεχτῆ τὴ μήνυσι, καὶ δίκασε τὴν ὑπόθεσι σὰν ἔκτακτο δικαστήριον.

Ἡ μήνυσι κατὰ τοῦ Λεωκράτη εἶχε γίνῃ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Δήμου, γιὰ τὸ ἀδίκημά του δὲν ἦταν ὀρισμένο ἀπὸ τὸ νόμο, καὶ γι' αὐτὸ οὔτε κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες ἦταν ἀρμόδιος νὰ δεχτῆ τὴ μήνυσι οὔτε τὸν τρόπο τῆς διαδικασίας μπορούσε νὰ καθορίσῃ. Αὐτὸ τὸ δικαίωμα τῷ ἔρχε μόνον τὸ κυρίαρχο σῶμα, δηλ. ἡ ἐκκλησία τοῦ Δήμου καὶ σὲ μερικὲς περιστάσεις καὶ ἡ βουλὴ τῶν πεντακοσίων. Ἐὰν ἤθελαν, δεχόντουσαν τὴ μήνυσι καὶ τὴν ἐδίκαζαν ἢ τὴν παράπεμπαν, στὰ ταχτικά δικαστήρια· ἂν ἤθελαν, τὴν ἀπόρριπταν. Τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς μηνύσεως λεγόταν εἰσαγγελία.

320

ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ

Ο ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΛΟΓΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄.

Ἡ ἀρχὴ τῆς κατηγορίας μου ἐναντίον τοῦ Λεωκράτη, ποὺ δικάζεται σήμερα, θὰ εἶναι, κύριοι Ἀθηναῖοι, καὶ εὐσεβῆς καὶ σύμφωνη μὲ τὸ συμφέρον τὸ δικό σας καὶ τῶν Θεῶν. Παρακαλῶ δηλαδὴ τὴν Ἀθηναῖαν καὶ τοὺς ἄλλους Θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωες, ὅσους ἔχουν ἱερὰ ἰδρύματα στὴν πόλι καὶ στίς ἐξοχές, ἂν ἔχω καταγγείλει τὸ Λεωκράτη δίκαια καὶ κατηγορῶ ἕναν προδότη τῶν ναῶν καὶ τῶν ἀγαλμάτων καὶ τῶν ἱερῶν τόπων καὶ τῶν νομίμων θυσιῶν, ποὺ βρήκαμε ἀπ' τοὺς προγόνους μας, νὰ βοηθήσουν καὶ μένα, γὰ νὰ φανῶ σήμερα ἄξιος κατήγορος τῶν ἐγκλημάτων τοῦ Λεωκράτη, πράγμα ποὺ συμφέρει καὶ στὸ δῆμο καὶ στὴν πόλι, καὶ νὰ βοηθήσουν καὶ σᾶς, ἐπειδὴ πρόκειται ν' ἀποφασίσετε γιὰ τοὺς πατέρες σας, τὰ παιδιά σας, τὶς γυναῖκες σας, τὴν πατρίδα σας, τὰ ἱερὰ σας καὶ ~~να~~ νὰ κρίνετε μὲ τὴν ψῆφο σας τὸν προδότη ὅλων αὐτῶν, νὰ γίνετε τώρα δικαστὲς ἀλύγιστοι καὶ νὰ εἶστε τέτοιοι πάντα γιὰ ὅσους κάνουν τέτοιες καὶ τόσο φοβερὲς παρανομίες. Ἐν ὅμως ἔμπλεξα σ' αὐτὴν τὴ δίκη ἕναν, ποὺ μήτε τὴν πατρίδα πρόδωσε, μήτε παράτησε τὴν πόλι καὶ τοὺς ναοὺς, νὰ σώσουν αὐτὸν ἀπὸ τὸν κίνδυνο καὶ οἱ θεοὶ καὶ σεῖς οἱ δικαστές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄.

3 Θὰ ἤθελα, κύριοι δικαστές, ὅσο εἶναι ὀφέλιμο στὴν πόλι νὰ ὑπάρχουν κατήγοροι τῶν παρανόμων, τόσο νὰ φαίνεται καὶ φιλόανθρωπο στὸ λαό. Τώρα ὅμως καταντήσαμε νὰ μὴ θεωρῆται φιλόπολις, ἀλλὰ φιλοκατήγορος ὅποιος ἀναλαμβάνει τὸν κίνδυνο καὶ γίνεται μισητὸς χάρι τοῦ γενικοῦ καλοῦ, πράγμα ποῦ δὲν

4 εἶναι δίκαιο καὶ δὲν συμφέρει τὴν πόλι. Γιατὶ τὰ σπουδαιότερα, ποῦ κρατοῦν καὶ σώζουν τὴ Δημοκρατία καὶ τὴν εὐδαιμονία τῆς πόλεως, εἶν' αὐτὰ τὰ τρία: πρῶτον οἱ ἐντολές τῶν νόμων, δεύτερον ἡ ψῆφος τῶν δικαστῶν καὶ τρίτον ἡ κατηγορία, ποῦ παραδίνει σ' αὐτοὺς τ' ἀδικήματα. Ὁ νόμος δηλαδὴ ὑπάρχει γιὰ νὰ προλέγη τί δὲν πρέπει νὰ κάμωμε, ὁ κατήγορος γιὰ νὰ καταγγέλλῃ ὅσους πρέπει νὰ ὑποστοῦν τὴν ποινὴ τοῦ νόμου καὶ ὁ δικαστὴς γιὰ νὰ τιμωρῆ ὅσους τοῦ φανερώσουν οἱ δυὸ προηγούμενοι, ὥστε, ἂν δὲ βρεθῆ κανεὶς νὰ καταγγείλῃ τὸν ἐγκληματία, οὔτε ὁ νόμος, οὔτε ἡ ψῆφος τῶν δικαστῶν δὲν ἔχει καμμιὰ

5 δύναμι. Ἐγὼ ὅμως, κύριοι Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ ξαίρω ὅτι ὁ Λεωκράτης ἀπόφυγε τοὺς κινδύνους γιὰ τὴν πατρίδα καὶ ἐγκατάλειψε τοὺς συμπολίτες του καὶ πρόδωσε ὅλη τὴ δύναμί σας καὶ ὅτι εἶναι ἔνοχος γιὰ ὅλα ὅσα τοῦχω γράφει στὴ μήνυσί μου, ἔκανα τὴ δημόσια αὐτὴ κατηγορία καὶ ἐκίνησα αὐτὴν τὴ δίκη, χωρὶς νὰ παρακινηθῶ οὔτε ἀπὸ ἔχθρα, οὔτ' ἀπὸ τὴν παραμυρὴ φιλονικία, ἀλλὰ μονάχα γιὰ τὴν θεώρησα πολὺ ταπεινωτικὸ νὰ τὸν ἀνεχώμεθα τοῦτον ἐδῶ νὰ μπαίνει καμαρωτὸς μέσα στὴν ἀγορὰ καὶ νὰ λαμβάνῃ μέρος στίς κοινὲς θυσίαι, μᾶλο ποῦ ντροπίασε καὶ τὴν πα-

στρίδα καὶ σᾶς ὄλους. Γιατὶ ὁ δίκαιος πολίτης δὲν πρέπει γὰρ τὶς ἀτομικῆς του ἔχθρας νὰ μπερδεύῃ σὲ δημόσιες δίκας ἀνθρώπων, πού δὲν ἀδίκησαν καθόλου τὴν πόλι, ἀλλὰ νὰ νομίζῃ ἀτομικούς ἐχθρούς του ὄλους ὅσοι ὅποσδήποτε παρανομοῦν πρὸς τὴν πατρίδα, καὶ ὅτι τὰ ἐγκλήματα πού βλάπτουν τὴν πατρίδα δίνουν ἀφορμὴ σ' ὄλους γὰρ νὰ μισοῦν τὸν ἐγκληματία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'.

7. Πρέπει βέβαια νὰ θεωρῆτε σπουδαῖες ὅλες τὶς δημοσίαις δίκαις, ἀλλὰ σπουδαιοτάτην αὐτὴν ἐδῶ γὰρ τὴν ὁποία τώρα πρόκειται νὰ ἐκφράσετε τὴ γνώμη σας μὲ τὴν ψήφο. Γιατί, ὅταν δικάζετε τὰ παράνομα ψηφίσματα, διορθώνετε ἓνα ψήφισμα καὶ ἐμποδίζετε μὰ προᾶξι μόνον σὲ κάποιον σημεῖο, πού μπορεῖ νὰ βλάψουν τὴν πόλι· ἢ σημερινὴ δίκη ὅμως οὔτε γὰρ βλάβη τῆς πόλεως σ' ἓνα σημεῖο εἶναι, οὔτε θὰ πάψῃ σὲ λίγο ν' ἀπασχολῇ τὴν πόλι, ἀλλὰ εἶναι γὰρ τὴν πατρίδα ὀλόκληρη καὶ θ' ἀφήσῃ τὴν ἀπόφασί της ἀνεξάλειπτη στὴ μνήμη τῶν ἀνθρώπων σ' ὄλους τοὺς αἰῶνες. Γιατὶ τὸ ἀδίκημα πού ἔγινε, εἶναι τόσο φοβερὸ καὶ τόσο ἀφάνταστα μεγάλο, ὥστε μήτε κατηγορία μπορεῖ νὰ βρεθῇ, πού νὰ τοῦ ἀξιῶν, μήτε στοὺς νόμους ὑπάρχει ἀνάλογη τιμωρία γὰρ τέτοια ἐγκλήματα. Γιατὶ
8. τί πρέπει νὰ πάθῃ ὁποῖος ἀφήσῃ ἔρημη τὴν πατρίδα καὶ δὲν προστατεύσῃ τὰ ἱερά, πού μᾶς ἀφήσαν οἱ πατέρες μας, καὶ ἀδιαφορήσῃ γὰρ τοὺς τάφους τῶν προγόνων καὶ παραδώσῃ τὴν πόλι ὀλόκληρη στὴ διάθεση τῶν ἐχθρῶν; Ὁ νόμος δὲν ἔχει ἄλλο τίποτε νὰ ἐπιβάλλῃ, παρὰ τὴ βαρύτερη καὶ ἐσχάτη ποινὴ, τὸ θάνατο, μὰ καὶ αὐτὴ δὲν ἰσοφαρίζει τ' ἀδικήματα τοῦ Λεωκράτη.
9. Ἡ παράλειψι τῆς ποινῆς γὰρ τέτοια ἐγκλήματα συ-

νέβη, κύριοι δικαστές, ὄχι ἀπὸ ἀμέλεια τῶν νομοθετῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀλλὰ γιατίι μῆτε στὰ παλιότερα χρόνια ἔγινε κανένα παρόμοιο ἔγκλημα, μῆτε στὰ μέλλοντα φανταζότανε κανεῖς πὼς θὰ γίνῃ. Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, κύριοι, πρέπει νὰ γίνετε ὄχι μόνο δικαστὲς γιὰ τὸ σημερινὸ ἀδίκημα, ἀλλὰ καὶ νομοθέτες. Γιατί γιὰ τ' ἀδικήματα, πὺν τᾶχει ὀρίσει κάποιος νόμος, ἀκριβῶς εἶν' εὐκολο νὰ μεταχειριστῆτε τὸ νόμο γιὰ κανόνα καὶ νὰ τιμωρήσετε τοὺς παραβάτες, ἀλλὰ γιὰ κείνα πὺν δὲν τᾶχει συγκεντρώσει καὶ δὲν τᾶχει ξεχωρίσει μ' ἓνα ὄνομα, ἂν κανεῖς ὑποπέση σ' ἓνα ἔγκλημα μεγαλύτερο ἀπ' ὄλα μαζεμένα καὶ συγχρόνως εἶν' ἔνοχος γιὰ ὄλα, εἶν' ἀνάγκη πιά ν' ἀφήσετε σεῖς τὴν ἀποφασί σας γιὰ κανόνα στοὺς μεταγενεστέρους.

- 10 Καὶ νὰ ξαίρετε καλά, κύριοι, ὅτι μὲ τὴν καταδίκη σας δὲ θὰ τιμωρήσετε μόνον αὐτὸν ἐδῶ τώρα, ἀλλὰ θὰ δείξετε καὶ σ' ὄλους τοὺς νεωτέρους τὸν δρόμο τῆς ἀρετῆς. Γιατί δυὸ πράγματα μορφώνουν τοὺς νέους, ἢ τιμωρία τῶν ἐγκληματιῶν κι' ἢ ἀμοιβὴ πὺν δίνεται στοὺς καλοὺς πολῖτες, ἀπὸ τὰ ὄποια οἱ νέοι ἀποφεύγουν τὸ πρῶτο, γιατίι φοβοῦνται, κι' ἐπιθυμοῦν τὸ δεύτερο, γιατίι ζηλεύουν τὴ δόξα.

Πρέπει λοιπόν, κύριοι, νὰ δώσετε μεγάλη προσοχὴ σ' αὐτὴν τὴ δίκη καὶ νὰ μὴ λογαριάσετε τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'.

- 11 Ἐγὼ θ' ἀναπτύξω τὴν κατηγορία σύμφωνα μὲ τὸ δίκαιο, καὶ οὔτε θὰ ψευδολογήσω, οὔτε θὰ μιλήσω ἔξω ἀπὸ τὸ θέμα. Γιατί οἱ περισσότεροὶ κατηγοροὶ κάνουν αὐτὸ τὸ μέγιστο ἄτοπο, δηλαδὴ ἄλλοτε σᾶς δίνουν ἐδῶ πέρα συμβουλὲς γιὰ κρατικὲς ὑποθέσεις, κι' ἄλλοτε ἀρα-

διάζουν κατηγορίες και συκοφαντίες για κάθε άλλο ζήτημα εκτός απ' αυτό που θα κρίνετε με την ψηφοσας. Λέν είναι βέβαια καθόλου δύσκολο ούτε να ειπὴ κανείς τὴ γνώμη του για ζήτηματα που δὲ σὰς ἀπασχολοῦν, οὔτε ναῦρη κατηγορίες για τὶς ὁποῖες κανεῖς δὲ θ' ἀπολογηθῆ, ἀλλὰ δὲν εἶναι καθόλου δίκαιο, ἐνῶ για σὰς ἔχουν τὴν ἀξίωση να ψηφίσετε δίκαια, να μὴν ἀναπτύσσουν ἐκεῖνοι δίκαια τὴν κατηγορία. Ὅμως γι' αὐτὸ φταῖτε σεῖς, κύριοι, γιατί σεῖς ἐδώσατε αὐτὸ τὸ δικαίωμα σ' ὅσους ἔρχονται ἐδῶ, ἐνῶ σεῖς μόνου ἀπ' ὅλους τοὺς Ἕλληνας ἔχετε για θαυμάσιο παράδειγμα τὸ συνέδριο τοῦ Ἀρείου Πάγου, που στέκει τόσο ψηλότερα ἀπὸ τᾶλλα δικαστήρια, ὥστε κί 13 ἐκεῖνοι που καταδικάζονται, ὁμολογοῦν ὅτι δίκαια κρίνει. Αὐτὸ λοιπὸν ἔχοντας ὑπ' ὄψι σας καὶ σεῖς, ν' ἀφαιρῆτε τὸ λόγο ἀπ' ὅσους μιλοῦν ἔξ' ἀπ' τὸ θέμα, καὶ μόνου ἔτσι θὰ γίνη δυνατὸ να δικάζονται οἱ κατηγορούμενοι χωρὶς να συκοφαντοῦνται, να μιλᾶνε οἱ κατήγοροι χωρὶς να σωριάζουν ἀδέσποτες φῆμες, καὶ σεῖς να δίνετε τὴν ψηφοσας ἀπολύτως σύμφωνα με τὸν ὄρο σας. Γιατὶ χωρὶς τὴν καλὴν ἀνάπτυξη τῆς κατηγορίας, δηλαδή χωρὶς τὴ διδασκαλία τοῦ δικαίου, δὲν εἶναι δυνατὸ να ψηφίσετε δίκαια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄.

14 Πρέπει ἀκόμη να μὴν ξεχνᾶτε, κύριοι δικαστές, καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ δίχη γι' αὐτὸν ἐδῶ δὲ μοιάζει με τὶς δίχες για τοὺς ἄλλους ἰδιῶτες. Γιατὶ για ἕναν ἄνθρωπο, που δὲν τὸν ξαίρουν οἱ Ἕλληνας, ἡ ἀπόφασί σας θὰ κριθῆ μεταξὺ σας ἂν εἶναι καλὴ ἢ κακὴ, ἀλλὰ γι' αὐτὸν ὅ,τι δήποτε ἀποφασίσετε, θὰ σχολιαστῆ ἀπ' ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Γιατὶ ἔγινε πασίγνωστος ἀπὸ τὸ ταξίδι του

στή Ρόδο κι' ἀπὸ τῆς εἰδήσεις, πὺν διάδωσεν εἰς βάρους
μας καὶ στοὺς Ροδίους πολῖτες καὶ στοὺς ἐμπόρους πὺν
15 βρισκόντουσαν ἐκεῖ. Οἱ ἔμποροι αὐτοί, γυρίζοντας ὅλη
τὴν οἰκουμένη λόγῳ τῆς ἐργασίας των, ἔλεγαν παντοῦ
γὰ τὴν πόλι μας ὅτι ἄκουσαν ἀπὸ τὸ Λεωκράτη, καὶ
ξαίρουν ὅτι τὰ ἔργα τῶν προγόνων σας εἶναι ἐντελῶς
ἀντίθετα μὲ τὰ κατορθώματα αὐτοῦ τοῦ Κυρίου. Ὡστε
πρέπει μὲ κάθε τρόπο νὰ βγάλετε σωστὴν ἀπόφασιν
γὲ αὐτόν· καὶ νὰ ξαίρετε καλά, κύριοι Ἀθηναῖοι, ὅτι
ἐκεῖνο πὺν σᾶς κάνει νὰ στέκεστε ψηλότερα ἀπὸ τοὺς
ἄλλους ἀνθρώπους, ἢ εὐσέβεια πρὸς τοὺς θεοὺς, ἢ ἀφο-
σίωσιν στοὺς γονεῖς κ' ἢ φιλοτιμία γὰ τὴν πατρίδα·
τοῦτο θὰ φανῆτε ὅτι τέλεια παραμελήσατε, ἂν αὐτὸς
ἐδῶ ξεφύγη τὴν τιμωρία σας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

16 Τώρα σᾶς παρακαλῶ ν' ἀκούσετε τὴν κατηγορία μου
μέχρι τέλους καὶ νὰ μὴ στενοχωρηθῆτε, ἂν ἀρχίσω ἀπὸ
τὰ δυσάρεστα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀλλὰ ν' ἀγανακτή-
σετε γὰ τοὺς αἰτίους καὶ γὰ κείνους πὺν μ' ἀνάγκασαν
νὰ σᾶς τὰ θυμίσω. Ὅταν εἶχε γίνει, δηλαδή, ἡ μάχη
τῆς Χαιρωνείας, κι' ὅλοι σας εἶχατε τρέξει στὴν ἐκκλη-
σία, ὁ δῆμος ἐψήφισε νὰ φέρετε τὰ γυναικόπαιδα ἀπ'
τὰ χωράφια στὴν πόλι κι' οἱ στρατηγοὶ νὰ ὀρίσουν φρου-
ρὲς ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους κι' ἀπὸ τοὺς ἄλλους πὺν μέ-
νουν στὰς Ἀθήνας, ὅπως νομίζουν καλύτερα. Τότε
17 αὐτός, ὁ κύριος Λεωκράτης, χωρὶς νὰ σκοτιστῆ γὰ τί-
ποτε ἀπ' αὐτά, συσκεύασε μὲ τοὺς ὑπηρέτες του τὰ
πράγματά του, τὰ κατέβασε στὴ βάρκα, ἐνῶ τὸ πλοῖο
τὸν περίμενε στοὺς βράχους, ἔξ' ἀπ' τὸ λιμένα, κι' ἀργά
τ' ἀπόγευμα, τοῦτος μὲ τὴν ἑταῖρα τὴν Εἰρηνίδα, βγήκε
στοὺς βράχους ἀπὸ τὴν Πυλίδα, ἀνέβηκε στὸ πλοῖο μὲ

τὴ βάρκα καὶ ἔγινε ἄφαντος, χωρὶς οὔτε τοὺς λιμένες τῆς πόλεως, ἀπ' τοὺς ὁποίους ἀπομακρυνότανε, νὰ λυπηθῆ, οὔτε τὰ τεῖχη τῆς πατρίδας νὰ ντραπῆ, πού τ' ἄφην' ἔρημα καὶ ἀφρούρητα, ὅσο περνοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι του, καὶ οὔτε φοβήθηκε σὰν ἀντίκρουσε τὴν Ἀκρόπολι καὶ τὸ νὰ τοῦ Διὸς Σωτῆρος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς Σωτείρας, πού ¹⁸ τοὺς πρόδινε καὶ θὰ ἐπικαλεσθῆ σὲ λίγο νὰ τὸν σώσουν ἀπὸ τοὺς κινδύνους. Ὅταν ἔφτασε στὴ Ρόδο καὶ ἀποβιβάστηκε, σὰ νᾶφερνε χαρμόσυνες εἰδήσεις γιὰ μεγάλες εὐτυχίες τῆς πατρίδας του, ἄρχισε νὰ διαδίδῃ πὼς ἄφησε τὸ ἄστυ μας κυριευμένο καὶ τὸν Πειραιᾶ νὰ πολιορκῆται, καὶ ὅτι μόν' αὐτὸς ἐσώθη καὶ ἐπῆγε κειπέρα, καὶ δὲν ἐντροπήκε νὰ ὀνομάσῃ σωτηρία του τὴν ἀτυχία τῆς πατρίδας. Αὐτὰ τὰ πίστεψαν οἱ Ρόδιοι τόσο πολὺ, ὥστε τοιμάσανε τριήρεις καὶ ἀνάγκασαν τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα νὰ πηγαίνουν στὸ λιμένα τους καὶ πολλοὶ πλοίαρχοι, πού εἶχαν σχολὸ νᾶρθουν ἐδῶ, ξεφόρτωσαν ¹⁹ ἐκεῖ τὸ στάρι καὶ τ' ἄλλα ἐμπορεύματα ἐξ αἰτίας αὐτουνοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄.

Γιὰ νὰ φανῆ ὅτι λέγω τὴν ἀλήθεια, νὰ σᾶς διαβαστοῦν οἱ μαρτυρίες ὄλων, πρῶτα τῶν γειτόνων καὶ τῶν ἐντοπίων, ὅσοι ξαίρουν ὅτι αὐτὸς ἔφυγε σὲ καιρὸ πολέμου καὶ ἔταξιδευσε ἀπ' τὰς Ἀθήνας, ἔπειτα ἐκείνων πού βρέθηκαν στὴ Ρόδο, ὅταν ὁ Λεωκράτης διάδιδε τὰ νέα του, καὶ κατόπι τοῦ Φυρκίνου, ὁ ὁποῖος, καθὼς ξαίρουν πολλοὶ ἀπὸ σᾶς, καὶ στὴν ἐκκλησία τοῦ δήμου ²⁰ τὸν κατηγοῦσε, ὅτι ζήμιωνε πολὺ τὸ φόρο τῆς πεντηκοστῆς, καὶ ἄς ἦταν μέτοχός του. Ἀλλὰ, πρὶν ἔρθουν μπροστά σας οἱ μάρτυρες, θέλω νὰ σᾶς εἰπῶ δυὸ λόγια. Δὲν ἀγνοεῖτε βέβαια, κύριοι, οὔτε τίς ἐνέργειες τῶν κατηγορουμένων, οὔτε τίς παρακλήσεις τῶν ἐνδιαφερομέ-

νων, καὶ ξιάρετε πολὺ καλὰ ὅτι, γιὰ χρήματα ἢ γιὰ φιλικὴ χάρι, πολλοὶ μάρτυρες δέχονται ἢ νὰ ξεχάσουν ὅτι πρέπει νὰ ῥθουν ἢ ναῦθουν ἄλλῃ πρόφασι. Νὰ ζητᾶτε λοιπὸν μ' ἐπιμονὴ νὰ προσέρχονται οἱ μάρτυρες χωρὶς δισταγμὸ καὶ νὰ μὴ λογαριάζουν τίς φιλικές χάρες περισσότερο ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσι πῶχουν σὲ σᾶς καὶ τὴν πόλι, ἀλλὰ νὰ φανερόνουν στὴν πατρίδα τ' ἀληθινὰ καὶ τὰ δίκαια καὶ νὰ μὴ λιποταχτοῦν, σὰν τὸ Λεωκράτη, ἀπ' τὰ καθήκοντά τους αὐτά, ἢ νὰ βάλουν τὸ χέρι τους στὰ ἱερά, σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, καὶ ν' ἀρνηθοῦν μὲ ὄρκο τὴ μαρτυρία τους. "Ἐν δὲν κάνουν μίτε τὸ ἓνα, μίτε τὸ ἄλλο, τότε θὰ ζητήσω, γιὰ τὸ συμφέρον τὸ δικό σας καὶ τῶν νόμων, νὰ τιμωρηθοῦν μὲ πρόστιμο. Διάβαζε τίς μαρτυρίες.

Μαρτυρίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η'.

- 21 Ὑστερα πλέον, ὅταν ἀρκετὸς καιρὸς ἐπέρασε καὶ ἄρχισαν νὰ πηγαίνουν πλοῖα στὴ Ρόδο ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ ἐφάνηκε ὅτ' ἡ πόλι δὲν εἶχε πάθει τίποτε κακό, φεύγει πάλι φοβισμένος ἀπὸ τὴ Ρόδο καὶ πηγαίνει στὰ Μέγαρα καὶ ἔμενε στὰ Μέγαρα περισσότερ' ἀπὸ πέντε χρόνια, ἔχοντας προστάτη ἓνα Μεγαρέα, μίτε ντροπέτανε καθόλου τὰ σύνορα τῆς χώρας, ἀλλὰ καθότανε μέτοικος στοὺς γείτονες τῆς πατρίδας πού τὸν ἔθρεψε. 22 Ἦτανε τόσο βέβαιος, ὅτι τᾶξιζε καταδίκη σ' ἐξορία ἰσόβια, ὥστε κάλεσε ἀπὸ δῶ τὸν Ἀμύντα, πού ἔχει πάρει τὴ μεγαλύτερη ἀδελφή του, καὶ τὸ φίλο του τὸν Ἀντιγένη ἀπὸ τὴν Ξυπέτη, καὶ παρακάλεσε τὸ γαμβρό του ν' ἀγοράσῃ ἀπ' αὐτὸν τοὺς δούλους του καὶ νὰ πουλήσῃ τὸ σπίτι του ἓνα τάλαντο' ἀπ' αὐτὸ

νά δώση στοὺς δανειστὲς ὅσα ὄφειλε, νά ξοφλήσῃ τοὺς λογαριασμοὺς του μὲ τὴν ἑταιρεία καὶ νά τοῦ ²³ δώσῃ τὸ ὑπόλοιπο. Ὁ Ἀμύντας τοῦ ταχτοποίησε ὅλ' αὐτά, πούλησε τοὺς δούλους γιὰ τριανταπέντε μνᾶς στὸν Τιμοχάρη τὸν Ἀχαρνέα, πῶχει πάρει τὴ νεότερη ἀδελφὴ τοῦ Λεωκράτη, κι' ἐπειδὴ δὲν εἶχε ὁ Τιμοχάρης τὰ χρήματα νά πληρώσῃ, ἔκαμε χρεωστικὸ συμβόλαιο, τὸ κατάρθεσε στὸ Λυσικλῆ κι' ἐπλήρωνε τόκο στὸν Ἀμύντα μιὰ μνᾶ. Τώρα γιὰ νά μὴ νομίζετε, ὅτι αὐτὰ εἶναι λόγια, θὰ σᾶς διαβάσῃ ὁ γραμματέας τὶς μαρτυρίες αὐτῶν καὶ θὰ μάθετε τὴν ἀλήθεια. Ἄν ἐξοῦσε ὁ Ἀμύντας, θὰ καλοῦσα τὸν ἴδιο, μ' ἀφοῦ δὲ ξεῖ, καλῶ τοὺς ἄλλους, πὺ ξαίρουν τὴν ὑπόθεσι. Σὲ παρακαλῶ λοιπὸν διάβασε τὴ μαρτυρία πὺ λέγει, ὅτι ὁ Ἀμύντας ἀγόρασε στὰ Μέγαρα τοὺς δούλους καὶ τὸ σπίτι τοῦ Λεωκράτη.

Μαρτυρίες.

²⁴ Ἀκοῦστε τώρα κι' ὅτι πληρώθηκε σαράντα μνᾶς ἀπὸ τὸν Ἀμύντα ὁ Φιλόμηλος ἀπὸ τὸ Χολαργὸ κι' ὁ Μενέλαος, πὺ πῆγε κάποτε πρεσβευτὴς στὸ Μεγάλο Βασιλιᾶ.

Μαρτυρίες.

Τώρα σὲ παρακαλῶ πάρε τὴ μαρτυρία τοῦ Τιμοχάρη πὺ ἀγόρασε τοὺς δούλους ἀπὸ τὸν Ἀμύντα τριανταπέντε μνᾶς καὶ τὸ συμβόλαιό του.

Μαρτυρίες. Συμβόλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ'.

²⁵ Ἀκούσατε τοὺς μάρτυρες, κύριοι δικαστές. Προσέξετε τώρα σ' αὐτὰ πὺ θὰ σᾶς πῶ, γιὰτὶ πρέπει νά σᾶς κάμουν ν' ἀγαναχτήσετε καὶ νά μισήσετε αὐτὸν Π. Ξιφραῖ Λυκούργου κατὰ Λεωκράτους Ἔκδ. Α

τὸν κύριο Λεωκράτη. Δὲν τὸν ἀρκοῦσεν ὅτι ἔβγαλε
 κρυφὰ μὲς ἀπ' τὸν τόπο μας τὸ κορμί του καὶ τὰ
 πράγματά του, ἀλλὰ καὶ τὰ πατριζὰ του ἱερά, πού τὰ-
 στησαν οἱ πρόγονοι του καὶ τοῦ τὰ παράδωσαν σύμ-
 φωνα μὲ τοὺς νόμους σας καὶ τὰ πατροπαράδοτα συνήθια
 σας, ἔστειλε καὶ τὰ πῆρε στὰ Μέγαρα καὶ δὲ φοβήθηκε
 καθόλου μήτε τὴν ὀνομασία πατριζὰ ἱερά, ἀλλὰ τὰ
 σήκωσεν ἀπ' τὴν πατρίδα καὶ τὰνάγκασε νὰ παρατήσουν
 τοὺς ναοὺς των καὶ τὴ χώρα πού βρισκόντουσαν καὶ
 νὰ συμμεριστοῦν τὴν ἐξορία του καὶ νὰ στηθοῦν σ'
 ἄγνωστη χώρα καὶ ξένη καὶ νὰ εἶναι παρείσακτα στὸν
 τόπο κι' ἀταίριαστα μὲ τὶς θρησκευτικὰς συνήθειες
 26 τῶν Μεγαρέων. Ἐνῶ οἱ πατέρες μας ἀπὸ τὸνομα τῆς
 Ἀθηναῖς, πού κέρδισε τὴ χώρα, ὠνόμασαν τὴν πατρίδα
 μας Ἀθήνας, γιὰ νὰ μὴν ἐγκαταλείπουν ποτέ, ὅσοι τι-
 μοῦν τὴ θεά, τὴν ὁμώνυμη πόλι της, ὁ Λεωκράτης χω-
 ρὶς νὰ σκοπιστῆ οὔτε γιὰ νόμιμα οὔτε γιὰ πατροπαρά-
 δοτα, οὔτε γιὰ ἱερά, ὅσο περνοῦσ' ἀπὸ τὸ χέρι του
 ἔκαμε καὶ τὴ βοήθεια τῶν θεῶν εἶδος ἐξαγωγῆς. Καὶ
 σὰν νὰ μὴν τοῦ φάνηκαν ἀρκετὰ τόσα καὶ τόσο φοβερὰ
 ἐγκλήματα ἐναντίον τῆς πόλεως, τὸν καιρὸ πού ἔμμενε
 στὰ Μέγαρα μετᾶφερε στὴ Λευκάδα κι' ἀπὸ κεῖ στὴν
 Κόρινθο στάρια πού τ' ἀγόραζε στὴν Ἥπειρο ἀπὸ
 τὴν Κλεοπάτρα, ἔχοντας γιὰ κεφάλαιο τὰ χρήματα πού
 27 πῆρε φεύγοντας ἀπὸ τὸν τόπο μας. Καὶ ὅμως κύριοι
 δικαστὲς οἱ νόμοι σας ὀρίζουν τὴν ἐσχάτη τῶν ποινῶν
 γι' αὐτὸ τ' ἀδίκημα, ἂν δηλαδὴ κανεὶς Ἀθηναῖος μετα-
 φέρῃ στάρι ἄλλοῦ πουθενά κι' ὄχι στὴν πόλι σας. Τώρα
 λοιπὸν τὸν ἄνθρωπο πού φάνηκε προδότης στὸν πό-
 λεμο κι' ἐμπορεύθηκε στάρι παράνομα καὶ δὲ λογά-
 ριασε μήτε ἱερά, μήτε πατρίδα, μήτε νόμους, ἐνῶ τὸν
 ἔχετε κρεμασμένον ἀπ' τὴν ψῆφο σας, δὲ θὰ τὸν θα-
 ναιώσετε καὶ δὲ θὰ τὸν κάμετε παράδειγμα στοὺς ἄλ-

λους ; Αἷ τότε δὲν ὑπάρχουν ἄνθρωποι πὺ ἀδιάφοροι ἀπὸ σᾶς καὶ πὺ ὑπομονητικοὶ στὶς ἀδικίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ.

28 Κι' ἀκόμη πρέπει νᾶχετε ὑπ' ὄψι σας, κύριοι δικαστές, ὅτι τὸ κάθε μέρος τῆς κατηγορίας μου ἔχει στηριχτῆ στὴν ἀλήθεια, γιατί, κατὰ τὴ γνώμη μου, καὶ σεῖς ὅταν δικάζετε τόσο βαρεῖα ἐγκλήματα δὲν πρέπει νὰ βασίζεστε σὲ πιθανότητες ἀλλὰ στὴν καθαρὴν ἀλήθεια, κι' οἱ καταθέσεις τῶν μαρτύρων νὰ ἐλέγχωνται πρωτότερα κι' ὄχι μετὰ τὴ δίκη. Γι' αὐτὸ κατάθεσα μιὰ πρόκλησι γιὰ ὅλ' αὐτὰ κι' ἀπαίτησα νὰ βασανιστοῦν οἱ δούλοι του. Σὲ παρακαλῶ διάβασέτην.

Πρόκλησι.

29 Ἀκούσατε, κύριοι δικαστές, τὴν πρόκλησι. Ἄλλὰ ὁ Λεωκράτης δὲν παραδεχότανε καὶ μ' αὐτὸ καταμαρτύρησεν ὁ ἴδιος γιὰ τὸν ἑαυτὸ του πὺς εἶναι προδότης τῆς πατρίδας, γιατί ὅποιος ἀποκρούει τὸν ἔλεγχον ἐκείνων πὺ γνωρίζουν ὅλα του τὰ μυστικά, παραδέχεται πὺς εἶν' ἀληθινὴ ἢ καταγγελία. Γιατὶ ποὺς δὲν ξαίρει, ὅτι γιὰ ζητήματα φιλονικούμενα θεωρεῖται δικαιοτάτο καὶ τιμητικὸ γιὰ τοὺς πολῖτες νὰ βασανίζονται δούλοι κι' ὑπηρέτριες, γιὰ νὰ μαρτυρήσουν, ὅταν ξαίρουν, κι' ὅτι πιστεύομε στὴν ἐξακριβωμένη μαρτυρία πὺ πολὺ παρὰ στὴν ἀνεξακριβωτῆ, μάλιστα ὅταν πρόκειται γιὰ σοβαρὰ ζητήματα τοῦ δημοσίου καὶ γιὰ τὰ συμφέ-
30 ροντα τῆς πόλεως ; Ἐγὼ βέβαια βρίσκομαι τόσο μακριὰ ἀπ' τὸ νὰ καταγγέλω ἄδικα τὸ Λεωκράτη, ὅσο ἀπέχει ἡ δική μου γνώμη, πὺ ζητοῦσα μὲ προσωπικὸ μου κίνδυνον νὰ βασανιστοῦν οἱ δούλοι του κι' οἱ ὑπηρέτριες

του, ἀπ' τὴ δική του, πού δὲν παραδέχτηκε κι' ἀπόφυγε
γιατ' ἤξαιρε καλὰ τὸν ἑαυτό του. Καὶ ὅμως πολὺ εὐκο-
λότερα οἱ δούλοι κι' οἱ ὑπηρετίες τοῦ Λεωκράτη θᾶ-
κρυβαν γάτι ἀπ' τὰ γεγονότα, παρὰ θὰ μαρτυροῦσαν
ἓνα ψέμμα, γάτι πού δὲν ἔγινε, εἰς βάρος τοῦ κυρίου
31 των. Κατόπιν ἀπ' ὅλ' αὐτὰ ὁ Λεωκράτης θὰ ξεφωνίζη
ὅτ' εἶν' ἓνας ἀπλὸς ἄνθρωπος καὶ χαντακώνεται ἀπὸ
τὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ ῥήτορα, πού τὸν συκοφαντεῖ.
"Ὅμως ἐγὼ φρονῶ, πὼς ὅλοι σας ξαίρετε, ὅτι οἱ ἐπιτή-
δειοὶ κι' οἱ συκοφάντες μόλις ἀποφασίσουν νὰ συκο-
φαντήσουν, θὰ ζητήσουν πρῶτα νὰ βροῦν σημεῖα, πού
θὰ στηρίξουν τὰ ψεύτικα ἐπιχειρήματά τους ἐναντίον
τοῦ κατηγορουμένου, ἐνῶ ἐκεῖνοι πού καταγγέλλουν
σύμφωνα μὲ τὸ δίκαιο κι' ἀποδείχνουν ἀκριβῶς τὴν
ἐνοχλή τῶν κατηγορουμένων, ἐνεργοῦν ἐντελῶς ἀντί-
32 θετα, ὅπως ἐγώ. Καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ σκεφτῆτε μόνοι
σας τὸ πρᾶγμα ἔτσι. Ποιοὺς δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ξεγε-
λάσω μὲ τὴν ἐπιτηδειότητα καὶ τοὺς τεχνικοὺς λόγους;
Φυσικὰ τοὺς δούλους καὶ τὶς ὑπηρετίες του, γιατί
αὐτοὶ ἅμα βασανίζόντουσαν θᾶλεγκαν ὅλη τὴν ἀλήθεια,
γὰ ὅλα τὰ ἐγκλήματά του. Μὰ ὁ Λεωκράτης ἀρνήθηκε
νὰ τοὺς παραδώσῃ, ἐνῶ δὲν ἦταν ξένοι, ἀλλὰ δικοὶ του.
33 Ποιοὺς πιστεύεται πὼς εἶναι δυνατὸ νὰ συγκινήσῃ κα-
νεὶς μὲ τὰ λόγια καὶ νὰ νικήσῃ μὲ τὰ δάκρυα τὴν εὐαι-
σθησία των, ὥστε νὰ τὸν εὐσπλαχνιστοῦν; Τοὺς δικα-
στές. Προτίμησε λοιπὸν ὁ Λεωκράτης, ὁ προδότης τῆς
πατρίδας νὰ παρουσιαστῇ ἐδῶ, γιατί ἂν ἐδεχότανε τὸ
πρῶτο φοβότανε, ὅτι κατόπιν ἀπὸ τὸ βασάνισμα τῶν
δούλων θᾶβγαινε ἀπὸ τὸ ἴδιο σπίλι μαζὶ μὲ τὸν ἀνα-
κριτὴ κι' ὁ ἀποδειγμένος ἔνοχος. Σὲ τί μᾶς χρειάζονται
οἱ λόγοι κι' οἱ προφάσεις καὶ τὰ ξαφορμίσματά του;
34 Τὸ δίκαιο εἶν' ἀπλό, ἢ ἀλήθεια εὐκόλη, ὁ ἔλεγχος
σύντομος. "Ἄν ὁμολογῇ, ὅτι ὅσα γράφτηκαν στὴν καταγ-

γελία εἶνα σωστὰ καὶ ἀληθινά, γιατί νὰ μὴν τοῦ ἐπι-
 πιβάλετε τὴ νόμιμη τιμωρία; Ἐὰν πάλι δὲν τὰ παρα-
 δέχεται γι' ἀληθινά, τότε γιατί δὲν παρὰδωσε τοὺς
 δούλους καὶ τὶς δούλες του; Ὅποιος βέβαια δικάζεται
 γιὰ προδοσία εἶναι σωστὸ καὶ τοὺς δούλους του νὰ
 παραδίδη γιὰ βασάνισμα καὶ κανέναν ἔλεγχον νὰ μὴν
 35 ἀποφεύγη. Ἐὰν ὅλα αὐτὰ ὁμοίως δὲν ἔκαμε τίποτε καὶ
 μ' ὄλο, ποὺ καταμαρτύρησεν ὁ ἴδιος γιὰ τὸν ἑαυτό
 του, ὅτ' εἶναι προδότης τῆς πατρίδας καὶ τῶν ἱερῶν
 καὶ τῶν νόμων θάξει τὴν ἀξίωσιν νὰ βγάλετε ἀπόφα-
 σιν ἀντίθετην ἀπ' τὶς ὁμολογίας καὶ τὶς μαρτυρίας του.
 Καὶ τώρα τί εἶδους Δικαιοσύνη θὰ εἶναι ἂν αὐτὸν ποὺ
 μόνος του ἀπογομινώθηκεν ἀπὸ κάθε μέσο δικαιολο-
 γίας του γιὰ πολλοὺς λόγους, ἀλλὰ πρὸ πάντων γιατί
 δὲν ἐδέχτητε τὸ νόμιμον ἔλεγχον, ἂν σεῖς οἱ ἴδιοι τὸν ἀφή-
 σετε νὰ σᾶς ἐξαπατήσῃ γιὰ τὰδικήματα ποὺ ὁμολόγησε;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄.

36 Λοιπὸν, ὅσο γιὰ τὴν πρόκλησιν καὶ γιὰ τὴν ὁμολογίαν
 τοῦ ἀδικήματος ὑποθέτω, ὅτι ἀρκετὰ ἐμάθατε, κύριοι
 δικαστές. Τώρα θέλω νὰ σᾶς θυμίσω σὲ ποιῆς περι-
 στάσεις καὶ σὲ πόσο μεγάλους κινδύνους ἐπρόδωσε
 τὴν πόλιν ὁ Λεωκράτης. Σὲ παρακαλῶ, γραμματεῖα
 πάρε καὶ διάβασε τὸ ψήφισμα τοῦ Ὑπερείδη.

Ψήφισμα

37 Ἀκούσατε τὸ ψήφισμα, κύριοι δικαστές· ὅτι ἀποφασί-
 στηκε νὰ κατέβουν ὀπλισμένοι οἱ πεντακόσιοι βουλευτὲς
 στὸν Πειραιᾶ νὰ ἐνεργήσουν γιὰ τὴ φρουρῆσίν του καὶ
 ἔνοπλοι νὰ κάνουν, ὅτι νομίζουν συμφέρον τοῦ δήμου.
 Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτοὶ πῶχουν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ στρατιωτι-

κῆς ὑποχρεώσεις γιὰ νὰ φροντίζουν τὰ συμφέροντα τῆς πόλεως ὡς βουλευτές, ἀνάλαβαν καθήκοντα στρατιωτῶν, νομίζετε, ὅτι οἱ φόβοι ποῦεῖχαν πιάσει τὴν πόλι τότε ἦσαν μικροὶ ἢ συνηθισμένοι; Καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς φόβους ὁ κ. Λεωκράτης τῶσκασεν ἀπὸ τὴν πόλι καὶ κουβάλησε μαζί του ὅσα πράγματα τοῦ βρισκονταν κι' ἔβγαλε τὰ πατριζὰ του ἱερὰ καὶ τόσο βουτήχτηκε μὲς στὴν προδοσία, ὥστε ὅσο περνοῦσε ἀπ' τὴ δική του θέλῃσι ἔμειναν ἔρημοι οἱ ναοί, ἀφροῦρητα τὰ τείχη κι' ἐγκαταλείφτηγεν ἡ πόλι κι' ἡ χώρα. Καὶ ὅμως ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ποιὸς μποροῦσε νὰ μὴ λυπηθῇ τὴν πόλι, ὄχι μόνο πολίτης ἀλλὰ καὶ ξένος πὸν βρέθηκεν ἐδῶ ἀπὸ τὰ παλαιότερα χρόνια; καὶ ποιός, ὅσο κι' ἂν ἐμισοῦσε τὴ δημοκρατία ἢ τὴν πόλι βάσταξε νὰ μείνη ἀστράτευτος, τότε π' ἐρχόντουσαν εἰδήσεις γιὰ τὴν ἦττα καὶ τὴ συφορὰ κι' ἡ πόλις ἦταν ἀνάστατη κι' ὁ δῆμος τίς ἐλπίδες γιὰ τὴ σωτηρία του τίς ἐστήριζε μόνο σ' ἐκείνους ποῦεῖχαν περάσει τὰ πενήντα χρόνια

40 κι' ἔβλεπε κανεὶς στὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν Ἀθηναῖες γυναῖκες καταφοβισμένες νὰ τρέμουν καὶ νὰ ρωτοῦν ἂν εἶναι ζωντανοί, ἄλλες γιὰ τὸν ἄνδρα των, ἄλλες γιὰ τὸν πατέρα των, ἄλλες γιὰ τὰ παιδιὰ των, καὶ νὰ παρουσιάζωνται στὰ μάτια τῶν ἀνδρῶν, χωρὶς νὰ λογαριάζουν οὔτε τὴ δική των ἀξιοπρέπεια οὔτε τῆς πόλεως, κι' ἔβλεπε κανεὶς σ' ὅλη τὴν πόλι ἄνδρες μὲ σώματα ἐξαντλημένα καὶ γέροντες κι' ὅσους οἱ νόμοι εἶχαν ἀπαλλάξει ἀπ' τὸ στρατιωτικὸ κι' ὅσους βρισκόντουσαν στὴν ἄκρη τοῦ τάφου νὰ τρέχουν μ' ἀνασηλωμένα τὰ

44 ἱμάτια σὰν στρατιῶτες; Τότε μ' ὄλο πὸν καὶ στὴν πόλι μέσα πολλὰ ἀξιοδάκρυτα συνέβαιναν κι' ἀπ' τοὺς πολῖτες πολλοὶ εἶχαν πάθει ἀτυχήματα μέγιστα, τὸ περισσότερο πονοῦσε καὶ δάκρυζε κανεὶς γιὰ τίς συφορὰς τῆς πατρίδας, ἀφοῦ ἔβλεπε τὸ δῆμο μ' ἕνα

ψήφισμα του νὰ κηρύττη τοὺς δούλους ἐλευθέρους τοὺς ξένους Ἀθηναίους καὶ νὰ ξαναδίνη τὰ πολιτικά δικαιώματα σ' ὅσους τᾶχαν στερηθῆ. Καὶ ξαίρετε πόσο περηφανευόντουσαν πρῶτύτερα οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ ⁴² τὸ ὅτι ἦταν ἑλεύθεροι καὶ γέννημα τοῦ τόπου. Ὅμως εἶχε τόσο μεταβληθῆ τότε ἡ κατάστασι τῆς πόλεως, ὥστ' ἐνῶ πρῶτα πολέμοῦσε γιὰ τὴν ἐλευθερία τῶν Ἑλλήνων, ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ θὰ ἦταν εὐχαριστημένη ἂν μπορούσε νὰ κινδυνεύσῃ μ' ἀποτέλεσμα γιὰ τὴ δική της σωτηρία, καὶ ἐνῶ πρῶτα ἐξουσίαζε μεγάλο μέρος τῆς βαρβαρικῆς χώρας, τότε ἐπάλευε μὲ τοὺς Μακεδόνες γιὰ νὰ σώσῃ τὴ δική της, καὶ ἐνῶ πρῶτα οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀσίας ζητοῦσαν βοήθεια ἀπὸ τὸ δῆμο, τότε ὁ δῆμος παρακαλοῦσε νὰ τοῦ στείλουν ἐπικουρίες ἀπ' τὴν Ἄνδρο καὶ τὴ Τζιά καὶ τὴν Τροίζηνα καὶ τὴν Ἐπίδαυρο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄.

⁴³ Λοιπὸν τὸν ἄνθρωπο ποῦ ἐγκατάλειψε τὴν πόλι σὲ τέτοιους φόβους καὶ σὲ τέτοιους σοβαροὺς κινδύνους καὶ σὲ τόσο μεγάλη ντροπὴ καὶ μήτε τὰ ὄπλα πῆρε γιὰ τὴν πατρίδα του, μήτε τὸ κορμί του ἔβαλε στὴ διάθεσι τῶν στρατηγῶν, ἀλλὰ δραπέτευσε καὶ πρόδωσε τὴ σωτηρία τοῦ δήμου, ποῖος δικαστῆς ποῦ ἀγαπᾷ τὴν πόλι καὶ σέβεται τοὺς θεοὺς θὰ τὸν ἀθώωσῃ μὲ τὴν ψήφο του; Καὶ ποῖος ρήτορας θὰ δεχτῆ νὰ συνηγορήσῃ γιὰ τὸν προδότη τῆς πόλεως, ποῦ δὲν εἶχε τὴν τόλμη οὔτε νὰ πενθήσῃ μαζὶ μὲ τοὺς συμπολίτες του γιὰ τὶς συμφορὰς τῆς πατρίδας καὶ δὲν ἔκανε οὔτε τόσο δὰ γιὰ τὴ σωτηρία τῆς πόλεως καὶ τοῦ Δήμου; Ἐνῶ τότε δὲν ἔμεινε καμμιά ἡλικία ποῦ νὰ μὴν προσφέρῃ τὸν ἑαυτὸ της γιὰ τὴ σωτηρία τῆς πόλεως, ἀφοῦ καὶ τὰ χωράφια

πρόσφεραν τὰ δέντρα των, καὶ οἱ νεκροὶ τῆς πέτρας τῶν
 44 τάφων καὶ οἱ ναοὶ τὰ ὄπλα ποῦνταν ἀφιερωμένα. Τότε
 ἄλλοι ἐπισκευάζαν τὰ τεῖχη, ἄλλοι ἀνοίγαν τάφρους
 ἄλλοι ἔφτιαναν φράγτες καὶ κανεὶς μέσα στὴν πόλιν δὲν
 καθόταν ἀργός. Καὶ μόν' ὁ Λεωζράτης δὲν πρόσφερε
 45 τὸ κορμί του γιὰ καμιὰ ὑπηρεσία. Αὐτὰ λοιπὸν νὰ
 βάλετε στὸ νοῦ σας καὶ νὰ τιμωρήσετε μὲ θάνατο αὐτόν,
 ποὺ δὲν καταδέχτηκε μήτε τὴν κηδεῖα νὰ παρακο-
 λουθήσῃ τῶν στρατιωτῶν. ποὺ σποτώθηκαν στὴ Χαι-
 ρώνεια γιὰ τὴ σωτηρία τῆς πόλεως καὶ τοῦ δήμου, καὶ
 ὅσο περνοῦσε ἀπὸ τὸ δικό του χέρι οἱ στρατιῶτες αὐτοὶ
 θάμηναν ἄταφοι· καὶ ὕστερα μήτε ντράπηξε ν' ἀντι-
 κρύσῃ τοὺς τάφους των, ὅταν ξαναχαιρετοῦσε τὴν πα-
 τρίδα των μετὰ ὀχτὼ χρόνια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Π'.

46 Γιὰ τοὺς στρατιῶτες αὐτούς, κύριοι δικαστές, θέλω
 νὰ εἰπῶ ἀκόμη λίγα λόγια καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ μὲ
 ἀκούσετε καὶ νὰ μὴ νομίσετε, ὅτι τέτοιες ὁμιλίαι δὲν
 ἔχουν καμιὰ σχέσι μὲ τῆς δημόσιαις δίκαις, γιὰ τὴν
 ἐγκώμα τῶν γενναίων ἀνδρῶν μᾶς βοηθοῦνε νὰ ἐλέγ-
 ξομε καλύτερα ὅσους ἔδειξαν ἀντίθετη διαγωγή. Ἐκ-
 τὸς τούτου εἶναι καὶ δίκαιο νὰ μὴν παραλείπωμε στίς
 δημόσιαις δίκαις καὶ στίς κοινὰς ὑποθέσεις τῆς πόλεως τὸν
 ἔπαινον τοῦτον, ποὺ εἶναι τὸ μόνον βραβεῖο γιὰ τοὺς κιν-
 δύνους τῶν γενναίων ἀνδρῶν. Ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνοι γιὰ
 τῆς πόλεως τὴν σωτηρία θυσιάσαν τὴν ζωὴν των. Ἐκεῖνοι
 47 λοιπὸν ἐβγῆκαν ν' ἀποκρούσουν τὸν ἐχθρὸν στὰ σύνορα
 τῆς Βοιωτίας καὶ νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν
 Ἑλλήνων καὶ δὲν ἐστήριξαν τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας
 στὰ τεῖχη, οὔτε ἄφησαν τὸν τόπον στους ἐχθρούς νὰ τὸν
 ρημάξουν, ἀλλὰ θεωροῦσαν τὴν ἀνδρεία τους πολὺ

ἀσφαλέστερη φρουρά ἀπὸ τοὺς πέτρινους τοίχους καὶ
 τὸ εἶχαν γὰ ντροπὴν ν' ἀφήσουν τὸν ἐχθρὸν νὰ πατήσῃ
 48 τὴν χώρα πού τοὺς ἔθρεψε. Καὶ πολὺ σωστά: Γιατί
 ὅπως ὅλοι δὲν ἀγαποῦν τὸ ἴδιο τοὺς φυσικοὺς γονεῖς τῶν
 καὶ τοὺς θετοὺς πατέρες, ἔτσι καὶ γὰ μιά χώρα πού δὲν
 ἔχουν μαζί τῆς φυσικὸ δεσμό, ἀλλὰ σχετίσθηκαν μ' αὐτὴ
 ἀργότερα δὲν ἐνδιαφέρονται τόσο πολὺ. Ὅμως ἂν
 καὶ ἦτανε τέτοια ἡ γνώμη τῶν καὶ ἀντίκρουσαν ἴδιους
 κινδύνους μὲ τοὺς γενναίους ἥρωες, δὲν εἶχαν καὶ
 τὴν ἴδια τύχη, γιατί δὲ χαίρονται τοὺς καρποὺς τῆς ἀν-
 δρείας τῶν ζωντανῶν, ἀλλὰ μᾶς ἄφησαν τὴ δόξα τῶν
 νεκρῶν καὶ πολεμῶντας γὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ πού ἐτά-
 χτησαν χωρὶς νὰ νικηθοῦν, καὶ γὰ νὰ εἰποῦμε τὴν ἀλή-
 49 θεια, ὅσο καὶ ἂν φαίνεται πολὺ παράδοξο τὸ πρᾶγμα,
 ἐκεῖνοι σκοτώθηκαν νικῶντας. Γιατί τὰ βραβεῖα τοῦ
 πολέμου γὰ τοὺς γενναίους ἄνδρες εἶναι ἡ ἐλευθερία
 καὶ ἡ ἀνδρεία, καὶ ἐκεῖνοι τ' ἀπόχτησαν καὶ τὰ δύο.
 Οὔτε μπορεῖ νὰ εἰπῇ κανεὶς, ὅτι νικήθηκαν ἐκεῖνοι, πού
 δὲν ἐννοίωσε τὸ φόβο ἢ ψυχὴ τους μπροστὰ στὸν ἐχ-
 θρὸν. Γιατί μόνο γι' αὐτοὺς πού πέφτουν πᾶλληκαρῖσια
 στοὺς πολέμους ποτὲ δὲν μποροῦμε νὰ εἰποῦμε δίκαια
 ὅτι νικήθηκαν, ἀφοῦ γὰ νὰ γλυτώσουν τὴ σκλαβιὰ προ-
 50 τιμοῦν τὸν ἔνδοξο θάνατο. Ὅσο γὰ τὴν ἀνδρεία τῶν
 αὐτῶν ἀμέσως ἔγινε φανερὴ, γιατί μόνοι αὐτοὶ ἀπ' ὅλους
 τοὺς ἄλλους κρατοῦσαν ἀπάνω τοὺς τὴν ἐλευθερίαν τῆς
 Ἑλλάδος, καὶ μόλις αὐτοὶ χάθηκαν ἀμέσως καὶ ἡ ἐλευ-
 θερία τῆς Ἑλλάδος ἔσβυσε. Θάφτηκε δηλαδή μαζί μὲ
 τὰ κορμιά τους καὶ ἡ ἐλευθερία τῶν ἄλλων Ἑλλήνων,
 καὶ αὐτὸ ἀπέδειξε σ' ὅλους ὅτι δὲν ἐπολεμοῦσαν γὰ
 τὸ συμφέρον τους, ἀλλ' ἀντιμετώπιζαν τὸν κίνδυνον γὰ
 τὴν κοινὴν Ἑλευθερίαν. Ὅστε, κύριοι δικαστές, δὲ θὰ
 ντραπῶ καθόλου νὰ εἰπῶ, ὅτι οἱ ψυχρὸς τῶν εἶναι στε-
 51 φάνι τῆς πατρίδας. Αὐτὰ ἦταν τὰ ἰδανικά των, καὶ ἀπ'

αὐτά, κύριοι Ἀθηναῖοι, σεῖς μόνοι ἀπ' ὅλους τοὺς Ἑλληνας ἐμάθατε νὰ κρίνετε τὴν ἀξία τῶν ἀνδρῶν: Στὶς ἀγορὰς τῶν ἄλλων θὰ βρῆτε ἀνδριάντες ἀθλητῶν, ἀλλὰ στὴ δική σας μόνο τῶν γενναίων στρατηγῶν καὶ τῶν τυραννοκτόνων. Γιατὶ τέτοιους ἄνδρες εἶναι δύσκολο ν' ἀνακαλύψῃ κανεὶς καὶ λίγους ἀκόμη σ' ὀλόκληρη τὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ νικητὲς σ' ἀθλητικοὺς ἀγῶνες θὰ ἰδῆτε εὐκόλα νὰ ξεπροβάλλουν ἀπὸ κάθε μέρος. Ὅπως λοιπὸν ἀπονέμετε στοὺς εὐεργέτες τὶς μεγαλυτέτιμές, ἔτσι εἶναι δίκαιο κι' ἐκείνους ποὺ ντροπιάζουν καὶ προδίδουν τὴν πατρίδα νὰ τοὺς τιμωρῆτε μὲ τὶς βαρύτερες ποινές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΔ'.

52 Προσέξτε καὶ τοῦτο, κύριοι δικαστές, ὅτι δὲν εἶναι στὸ χέρι σας ν' ἀθώωσετε τὸ Λεωκράτη, ἂν ἀπονέμετε πραγματικὰ δικαιοσύνη, γιατί τὸ ἀδίκημα αὐτὸ ἔχει κοιτῆ καὶ καταδικαστῆ. Ὁ Ἄρειος Πάγος δηλαδὴ—καὶ σὰς παρακαλῶ νὰ μὴ θορυβήσῃ κανεὶς ποὺ τὸν φέρνω παράδειγμα, γιατί κατὰ τὴ γνώμη μου αὐτὸς τότε ἔσωτὴν πόλι—συνέλαβε καὶ καταδίκασεν εἰς θάνατον ὅσους ἔφυγαν τότε κι' ἄφησαν τὴν πατρίδα στὴ διάθεσι τῶν ἐχθρῶν. Καὶ ἀσφαλῶς, κύριοι δικαστές, δὲν εἶναι δυνατόν ἐκεῖνοι ποὺ δικάζουν τοὺς φόνους τόσο δίκαια, νᾶκαμαν οἱ ἴδιοι παράνομα τέτοια πρᾶξι σὲ ὅποιονδήποτε πολίτη.

53 Ἐκτὸς τούτου ὅμως καὶ σεῖς καταδικάσατε κι' ἐτιμωρήσατε τὸν Αὐτόλυκο, ποὺ δὲν ἔλειψε ἀπὸ δῶ τὴν ὥρα τοῦ κινδύνου, ἀλλὰ κατηγορήθηκε, πὼς ἔβγαλε κρυφὰ τὴ γυναῖκα του καὶ τὰ παιδιὰ του. Συνεπῶς ἀφοῦ τιμωρήσατ' ἐκεῖνον ποὺ ἔβγαλε ἀπὸ τὴν πόλι τοὺς ἀχρήστους γιὰ πόλεμο, τί πρέπει νὰ πάθῃ ἕνας ἄνδρας, ποὺ δὲν ἐπλήρωσε τὰ τροφεῖα στὴν πατρίδα

του; Ἀλλὰ κι' ὁ δῆμος ἐπειδὴ θεωροῦσε αὐτὸ φοβερό, ἐψήφισε νὰ εἶναι ἔνοχοι προδοσίας, ὅσοι ἀποφεύγουν τὸν κίνδυνο γιὰ τὴν πατρίδα, γιατί νόμιζε ὅτι αὐτοὶ 54 ἀξιζοῦν τὴ βαρύτερη τιμωρία. Λοιπὸν τώρα τὰ ἐγκλήματα πὺν καταδίκασε τὸ δικαιοτέρο συνέδριο καὶ τὰ τιμωρήσατε σεῖς οἱ κληρωτοὶ δικαστὲς καὶ παραδέχεται ὁ δῆμος ὅτ' εἶναι ἄξια τιμωρίας, τὰ ἴδια τώρα σεῖς θὰ τὰ θώσετε; Αἶ τότε θὰ εἰσθε οἱ ἀγνωμονέστεροι ἀνθρώποι καὶ πολὺ λίγους θὰ βρίσκετε νὰ κινδυνεύουν γιὰ σᾶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΕ΄.

55 "Ὅτι λοιπὸν ὁ Λεωκράτης εἶν' ἔνοχος γιὰ ὅλα ὅσα τοῦ ἀποδίδω στὴ καταγγελία φαίνεται καθαρά· πληροφοροῦμαι ὅμως, ὅτι θὰ προσπαθήσῃ νὰ σᾶς ἐξαπατήσῃ λέγοντας, ὅτι ταξίδευσεν ὡς ἔμπορος κι' ὅτι ἡ ἐργασία του τὸν ἀνάγκασε νὰ πάῃ στὴ Ρόδο." Ἀν πραγματικὰ ἰσχυριστῆ τέτοια πράγματα προσέξετε πῶς θὰ τὸν πιάσετε ἀμέσως, ὅτι λέγει ψέμματα. Πρῶτα πρῶτα ὅσοι ταξιδεύουν γιὰ ἐμπόριο δὲ βγαίνουν ἀπὸ τὴν Πυλίδα, οὔτε στοὺς βράχους, ἀλλ' ἀπὸ τὸ λιμένα ὅπου τοὺς βλέπουν καὶ τοὺς προβοδίζουν ὅλοι οἱ φίλοι τῶν, ἔπειτα δὲν ταξιδεύουν μὲ τὴν ἐταίρα καὶ τὶς ὑπηρετίες, παρὰ καθένας μόνος μὲ τὸ μικρὸ ὑπρέτη πὺν 56 τὸν βοηθεῖ. Ἀκόμη καὶ τοῦτο· γιὰ ποῖο λόγο θᾶμενε αὐτὸς ὁ Ἀθηναῖος πέντε χρόνια στὰ Μέγαρα καὶ θὰ μεταζόμιζε τὰ πατριὰ του ἱερὰ καὶ θὰ πουλοῦσε τὸ πατρικὸ του σπῆτι, ἂν δὲν εἶχε καταδικάσει ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸ του, ὅτι πρόδωσε τὴ πατρίδα κι' ὅτι ἀδίκησε τὰ μέγιστα ὅλους τοὺς συμπολίτες του; Καὶ τώρα θὰ εἶναι ἐξωφρενικό, ἂν γι' αὐτὰ τὰ ἐγκλήματα, πὺν ὁ ἴδιος φοβώτανε, ὅτι θὰ τιμωρηθῆ, γι' αὐτὰ τὸν ἀθώσετε σεῖς τώρα, πὺν ζρέμεται ἡ τύχη του ἀπὸ τὴν ψῆφο σας.

57 Ἀλλὰ καὶ χωρὶς αὐτά, νομίζω πὼς δὲν πρέπει καθόλου νὰ δεχτῆτε αὐτὴ τὴ δικαιολογία του. Γιατὶ πὼς θὰ παραδεχτοῦμε, ὅτι δὲν εἶναι πολὺ παράξενο, οἱ ἄλλοι ποὺ εἶχαν ταξιδεύσει γιὰ ἐμπόριο νὰ τρέχουν νὰ βοηθήσουν τὴν πόλι, καὶ μόν' αὐτὸς νὰ φύγη γιὰ τὶς ἐργασίες του σ' ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, ποὺ κανεὶς ἀπολύτως δὲ θὰ προσπαθοῦσε ν' ἀποχτήση κάτι παραπάνω, ἀλλὰ νὰ φυλάξῃ μόνον ὅσα τοῦ βρισκόντουσαν; Θὰ ἤμουν πολὺ εὐχαριστημένος ἂν μὲ πληροφοροῦσε ποῖο εἶν' αὐτὸ τὸ ἐμπόρευμα, ποὺ μὲ τὴν εἰσαγωγὴν του θὰ ὠφελοῦσε τὴν πόλι περισσότερο, παρ' ἂν παρουσιαζότανε στοὺς στρατηγούς νὰ τὸν τάξουν ὅπου πρέπει καὶ ν' ἀποζρούση

58 μαζὶ σας τοὺς ἐπιδρομεῖς πολεμῶντας. Ἀλλὰ βέβαια τέτοιο πολύτιμο ἐμπόρευμα δὲν ὑπάρχει. Ἐπομένως ἀξίζει νὰ γαναχηθῆτε ὄχι μόνον γιὰ τὴν προᾶξι του, ἀλλὰ καὶ γι' αὐτὴ τὴ δικαιολογία του, γιατί εἶναι φανερὸ πὼς τόλμησε νὰ εἰπῆ ψέμματα. Ἐμεῖς ξαίρομε ὅτι καὶ προτύτερα ποτὲ αὐτὸς δὲν ἀνακατεύτηκε σ' αὐτὴ τὴν ἐργασία, ἀλλὰ εἶχε σιδηρουργεῖα, καὶ ὅτι ἀπὸ τότε ποὺ ταξίδευσε τίποτε δὲν ἔστειλε ἀπὸ τὰ Μέγαρα, ἕξ ἡ χρόνια ξένιτεμιμένος. Ἐκτὸς τούτου ἦτανε μέτοχος καὶ στὴν ἐταιρεία γιὰ τὸ φόρο τῆς πεντηχοστῆς, ποὺ δὲ μποροῦσε νὰ τὴν ἀφήσῃ γιὰ ἐμπόρια. Ἐχω λοιπὸν τὴν ἰδέα ὅτι ἂν ἐπιχειρήσῃ νὰ σᾶς φέρῃ τέτοιες δικαιολογίες, οὔτε σεῖς θὰ τοῦ ἐπιτρέψετε νὰ τὸ κἀνῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ΄.

59 Ἴσως θάραχτῆ σὰν πνιγμένος ἀπὸ τὸ ἐπιχείρημα ποὺ τὸν συμβούλευσαν μερικοὶ συνήγοροί του, ὅτι δὲν εἶναι ἔνοχος προδοσίας, γιατί αὐτὸς οὔτε τὰ νεώρια ἐξουσίαζε, οὔτε τὶς πύλες, οὔτε τὸ στρατόπεδο, οὔτε τίποτε ἄλλο στὴν πόλι. Ἐγὼ ὅμως νομίζω, ὅτι ὅσοι ἐξου-

σιάζουν αὐτὰ θὰ μπορούσαν νὰ προδώσουν ἓνα μέρος μόνο ἀπὸ τὴ δύναμί σας, ἀλλὰ τοῦτος προδῶσε ὀλόκληρη τὴν πόλι, καὶ ἔπειτα ἐκεῖνοι, ἂν προδώσουν, ἀδικοῦν μονάχα τοὺς ζωντανούς, τοῦτος ὅμως ἀδίκησε καὶ τοὺς πεθαμένους καὶ τοὺς ναοὺς τοῦ τόπου, γιατί τοὺς ἐστέρησεν ἀπὸ τὶς πατροπαράδοτες συνήθειες. Κι' ἂν προδινόταν ἀπὸ κείνους ἡ πόλι, θὰ ὑποδουλωνόταν βέβαια ἀλλὰ δὲ θᾶπανε νὰ βρῖσκεται, ἂν ὅμως ὅλοι τὴν παρατοῦσαν, ὅπως αὐτός, θᾶταν τώρα ρημαγμένη. Κι' ὅταν μιὰ πόλι δυστυχήσῃ, ἐλπίζει πάντοτε, πὼς θὰ καλύτερεύσῃ ἢ τύχῃ της, ἀλλ' ἂν ρημαχτῆ τελειωτικά, δὲν τῆς μένει πιά καμμιά ἐλπίδα, γιατί ὅπως ἓνας ἄνθρωπος ὅσο ζεῖ ἐλπίζει νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὴ δυστυχία του καὶ ὅταν πεθάνῃ γάνονται μαζί του ὅλες οἱ πιθανότητες τῆς εὐτυχίας, ἔτσι καὶ σὲ μιὰ πόλι τελειώνουν ὅλα μόλις ρημαχτῆ. Μὲ λίγα λόγια θάνατος μᾶς πόλεως εἶναι τὸ ρήμαγμα. Νὰ καὶ ἀπόδειξι ἀδιαφιλονίκητη ἡ δική μας πόλι καὶ στὰ παλιὰ χρόνια ὑποδουλώθηκεν ἀπ' τοὺς τυράννους καὶ κατόπιν ἀπὸ τοὺς τριάκοντα καὶ γκρεμίστηκαν τὰ τεῖχη της ἀπὸ τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅμως ἀπ' ὅλα αὐτὰ λυτρωθήκαμε καὶ ἀξιωθήκαμε νὰ γίνουμε προστάτες τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων, μὰ δὲν ξανά-ζῆσαν ὅσες μιὰ φορὰ ρημαχτήκαν. Κι' ἂν θέλετε ν' ἀρχίσουμε ἀπὸ τὰ παλιότερα, ποιὸς ἀπὸ σᾶς δὲν ἔχει ἀκούσει γιὰ τὴν Τροία, ὅτι μ' ὅλο ποῦνταν ἡ μεγαλύτερη τῆς ἐποχῆς της καὶ εἶχεν ὑποτάξει ὅλη τὴν Ἀσίαν τὴν ἐρήμαξαν μιὰ φορὰ οἱ Ἕλληνες ἔμεινε ἀκατοίκητη στὸν αἰῶνα; καὶ ποιὸς δὲν ξαίρει ὅτι πέρασαν πεντακόσια χρόνια γιὰ νὰ ξαναχτιστῆ ἡ Μεσσήνη ἀπὸ διάφορα μαζέμματα;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΖ΄.

- 63 Ἴσως ὅμως κανεῖς ἀπ' τοὺς συνηγόρους του θὰ τολήμησῃ νὰ εἰπῇ, γὰρ νὰ δεῖξῃ τὸ πρᾶγμα κάπως μικρότερο, ὅτι κανέν' ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶναι στὸ χέρι ἐνὸς ἀνθρώπου μονάχα : Ἀλίμονό τους ἂν δὲ ντρέπονται νὰ λέν σὲ σὰς τέτοια δικαιολογία, γὰρ τὴν ὁποία δίκαια θὰ καταδικαζόντουσαν σὲ θάνατο. Γιατὶ ἂν ὁμολογοῦν ὅτι αὐτὸς ἐγκατάλειψε τὴν πατρίδα, ἀφοῦ δέχονται τοῦτο, ἄς ἀφήσουν ἐσὰς νὰ κρίνετε γὰρ τὸ μέγεθος τοῦ ἐγκλήματος, ἂν ὅμως δὲν τῶκαμεν αὐτό, δὲν εἶναι τρέλλα νὰ λέν ὅτι μ' αὐτὸ δὲν ἔβλαψε τὴν πόλι ; Ἐγὼ
- 64 ὅμως, κύριοι δικαστές, ἀντίθετα μ' αὐτοὺς νομίζω, ὅτι ἡ σωτηρία τῆς πόλεως ἦταν καὶ στὸ δικό του χέρι. Γιατὶ κάθε πόλι διατηρεῖται ἐφ' ὅσον τὴ φρουρεῖ καθένας, ὅσο τοῦ ἀνήκει· κι' ὅταν κάποιος παραμελήσῃ τὴ φρούρησι σ' ἕνα σημεῖο, χωρὶς νὰν τὸ καταλάβῃ τὴν παραμέλησε σ' ὅλα.
- 55 Ἀλλὰ μποροῦμε πολὺ εὐκόλα νὰ βροῦμε τὴν ἀλήθεια γι' αὐτό, ἂν προσέξωμε τὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων νομοθετῶν. Ἐκεῖνοι δηλαδὴ δὲν ὤρισαν θάνατο γὰρ ὅποιον κλέψῃ ἑκατὸ τάλαντα καὶ μικρότερη ποινὴ, γὰρ ὅποιον κλέψῃ δέκα δραχμῆς, οὔτε τιμώρησαν μὲ θάνατο τὴ μεγάλη ἱεροσυλία καὶ μ' ἐλαφρότερη καταδίκη τὴ μικρή, οὔτε ὅποιον σκότωνα δοῦλο τιμωροῦσαν μὲ πρόστιμο κι' ὅποιον σκότων' ἐλεύθερο μὲ στέρησι πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἀλλὰ γὰρ ὅλα τὰ ἐγκλήματα, καὶ τὰ μικρότερα, χωρὶς καμμιά διάκρισι, ὤρισαν τιμωρία τὸ θάνατο.
- 66 Γιατὶ αὐτοὶ δὲν ἀπόβλεπαν στὸ ποσὸν τῆς πράξεως οὔτ' ἔκριναν ἀπ' αὐτὸ τὴ σημασία τοῦ ἐγκλήματος, ἀλλὰ πρόσεχαν τοῦτο· ἂν ἡ φύσι τοῦ ἐγκλήματος εἶναι τέτοια, ὥστε ἡ διάδοσί του νὰ βλάβῃ πολὺ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ θᾶτανε παράλογο νὰ ἐξετάζαμε ἀλλοιῶς τὸ πρᾶγ-

μα. "Αν παραδείγματος χάρι, κύριοι δικαστές, κάποιος πάη στὸ Μητροῶν καὶ σβύση ἕνα νόμο κι' ἔπειτα ἀπολογεῖται πῶς δὲν ἔβλαψε σὲ τίποτε τὴν πόλι, δὲ θὰ τὸν ἐθανατώνατε; Νομίζω πῶς αὐτὸ θὰ κάνατε, ἂν φροντίζατε γιὰ νὰ σώσετε τοὺς ἄλλους,

- 67 "Ἐτσι λοιπὸν πρέπει νὰ τιμωρήσετε καὶ τοῦτον, ἂν σκοπεύετε νὰ ζάμετε, καλύτερους τοὺς ἄλλους πολῖτες, καὶ νὰ μὴ λογαριάσετε ὅτι αὐτὸς εἶν' ἕνας κι' ὀλομόναχος, παρὰ νὰ προσέξετε τὴν πρᾶξι του. Γιατὶ ἐγὼ νομίζω, πῶς εἶν' εὐτύχημα, πού δὲ βρίσκονται πολλοὶ σὰν καὶ τοῦτον καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τιμωρηθῆ βαρύτερα, γιατί μόνος αὐτὸς ἀπ' ἄλλους τοὺς πολῖτες ἐφρόντισε γιὰ τὴν ἀτομικὴ του σωτηρία κι' ὄχι γιὰ τὴν κοινὴ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΗ΄.

- 68 Ἄλλὰ πνίγομαι ἀπὸ τὴν ἀγανάκτησι, κύριοι δικαστές, ὅταν ἀκούσω κάποιον ἀπὸ τοὺς φίλους του νὰ λέγη, ὅτι δὲν εἶναι προδοσία ἂν κανεῖς ἔφυγε ἀπὸ τὴν πόλι, γιατί κι' οἱ πρόγονοί μας κάποτε παράτησαν τὴν πόλι, ὅταν πολεμοῦσαν μὲ τὸν Ξέρξη, καὶ πέρασαν στὴ Σαλαμίνα. Αὐτὸς πιά εἶναι τόσο ἀνόητος καὶ τόσο σᾶς θεωρεῖ μωροὺς, ὥστε τοῖμα νὰ συγκρίνη τ' ὠραιότερο ἔργο πρὸς τὸ αἰσχροτέρο. Γιατὶ ποῦ δὲν ἔγινε περιβόητος ὁ ἥρωϊσμός τῶν ἀνθρώπων ἐζείνων; Καὶ ποῖος εἶναι τόσο φθονερός ἢ ὅλως διόλου ἀφιλότιμος, ὥστε δὲ θὰ παρακαλοῦσε νάχε λάβει μέρος στὰ ἔργα των; Γιατὶ αὐτοὶ δὲν παράτησαν τὴν πόλι, μόνον μεταπολίστηκαν γιὰ λίγο χρόνον, κι' ἐσκέφτηζαν πολὺ καλά, μπροστὰ
- 70 στὸν κίνδυνον πού τοὺς ἀπειλοῦσε. Τότε δηλαδὴ ὁ

*Ἐπιτομή ἐκείνου καὶ ἄλλου. ὅτι ἡ ἀπόφασίς ἐστὶν ὅτι οἱ πρόγονοὶ
δὲν ἔφυγον ἀπὸ τὴν πόλι.*

Ἐτεόνιος * ὁ Λακεδαιμόνιος καὶ ὁ Ἀδείμαντος ὁ Κορίνθιος καὶ τὸ ναυτικὸ τῶν Αἰγινήτων ἐσκόπευαν μὲν νυχτώσῃ νὰ φροντίσουν γιὰ τὴ δική των σωτηρία, μὰ οἱ πρόγονοί μας ἄν καὶ τοὺς ἐγκατάλειπαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ἐλευθέρωσαν καὶ τοὺς ἄλλους διὰ τῆς βίας, ἀφοῦ τοὺς ἀνάγκασαν νὰ ναυμαχήσουν μαζί τους στὴ Σαλαμίνα ἐναντίον τῶν βαρβάρων. Καὶ μόνο αὐτοὶ φάνηκαν ἀνώτεροι καὶ ἀπὸ τὰ δυὸ μέρη, ὅπως ταίριαζε στὸ καθένα· δηλαδὴ νίκησαν τοὺς συμμάχους εὐεργετῶντας καὶ τοὺς ἐχθροὺς πολεμῶντας τους. Φερόθησαν λοιπὸν καὶ ἐκεῖνοι σὰν αὐτὸν ἐδῶ πού ἔκαμε τεσσάρων 71 ἡμερῶν ταξίδι φεύγοντας γιὰ τὴ Ρόδο; Ἡ νομίζετε ὅτι ἐκεῖνοι θὰ ὑπόμεναν πολὺν καιρὸ ἓνα τέτοιο ἔργο καὶ δὲ θὰ πλάκωναν μὲ τὶς πέτρες αὐτὸν πού ντρόπιασε τ' ἀνδραγαθήματά των; Γιατὶ ἐκεῖνοι ὅλοι ἀγαποῦσαν τόσο πολὺ τὴν πατρίδα, ὥστε τὸν πρεσβευτὴ τοῦ Ξέρξη τὸν Ἀλέξανδρο, μ' ὅλο πού ἦταν φίλος των πρῶτύτερα, παρὰ λίγο νὰ τὸν λιθοβολήσουν γιὰ τὸς ζήτησε χῶμα καὶ νερό. Καὶ ἀφοῦ συνήθιζαν νὰ τιμοφοῦν καὶ γιὰ τὰ λόγια, βέβαια θὰ δίσταζαν νὰ ἐπιβάλουν τὶς βαρύτερες ποινὲς σ' αὐτὸν πού μὲ τὰ ἔργα του παράδωσε τὴν πόλι στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν! Για νὰ 72 χουν ὅμως τέτοια φρονήματα ἔγιναν ἡγεμόνες τῶν Ἑλλήνων ἐνενηντα χρόνια καὶ ἐκυρίευσαν τὴ Φοινίκη καὶ τὴν Κιλικία καὶ νίκησαν στὸν Εὐρυμέδοντα ναυμαχία καὶ πεζομαχία καὶ αἰχμαλώτισαν ἑκατὸν τριάντα βαρβαρικὲς τριήρεις, καὶ ἐλεηλάτησαν ὀλόγυρα τὰ παρῶν ὅλης τῆς Ἀσίας. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς νίκης ἦταν ὅτι δὲν ἔμειναν ἰκανοποιημένοι μὲ τὸ τρόπαιο τῆς

* Ὁ ρήτορας δὲ θυμᾶται καλὰ καὶ κάνει λάθος στὸ ὄνομα. Ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων τότε ἦτανε ὁ Εὐρυβιάδης καὶ ὄχι ὁ Ἐτεόνιος.

ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῇ Κερύρατι 33
Σαλαμίνας, ἀλλὰ ἔστησαν σύνορα τῆς ἐλευθέρως Ἑλ-
λάδος γὰρ νὰ μὴν τὰ περὶ αὐτὴν οἱ βάρβαροι κ' ἔκα-
μεν συνθήκας νὰ μὴν παρουσιάζεται πολεμικὸ τῶν
πλοῖο ἀπὸ τὰς Κυανέας μέχρι τῆς Φάσηλι καὶ νᾶεινα
αὐτόνομοι οἱ Ἕλληνες ὄχι μόνο τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ
74 καὶ τῆς Ἀσίας. Δὲν πιστεύω νὰ φαντάζεσθε, ὅτι θὰ
γινότανε κανένα ἀπὸ τὰ ὄρατα αὐτὰ ἔργα ἢ ὅτι θὰ
κατοικοῦσατε σεῖς αὐτὴ τὴ γῶρα, ἂν κ' ἐκεῖνοι εἶχαν
τὰ φρονήματα τοῦ Λεωκράτη κ' ἔφευγαν ὅλοι. Πρέ-
πει λοιπόν, κύριοι δικαστές, ὅπως ἐγκωμιάζετε καὶ
τιμᾶτε τοὺς καλοὺς, ἔτσι νὰ μισῆτε καὶ νὰ τιμωρῆτε
τοὺς κακοὺς καὶ μάλιστα τὸ Λεωκράτη, ὁ ὁποῖος
οὔτε σᾶς ντροπήκε, οὔτε σᾶς φοβήθηκε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΘ'.

ὁ Περικλῆς - ἕνα ἰσχυρὸν
75 Ἀλλὰ σεῖς προσέξτε νὰ ἰδῆτε ποιὲς ἀντιλήψεις καὶ
τὶ νόμους ἔχετε γι' αὐτὰ τὰ πράγματα, γιὰτὶ ἀξίζει τὸν
κόπο νὰ τ' ἀναφέρω κ' ἄς τὰ ξαίρετε. Εἶναι δηλαδὴ μὴ
τὴν Ἀθηναῖα, πραγματικὸ ἐγκώμιον τῆς πόλεως, οἱ πα-
λιοὶ νόμοι καὶ τὰ ἔθιμα ποὺ κανονίστηκαν ἀπὸ τὰ
πρῶτα χρόνια, κ' ἂν προσέχετε σ' αὐτὰ καὶ δίκαια
θὰ κρίνετε κ' ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θὰ σᾶς σέβονται κ'
ἄξιοι τῆς πόλεως θὰ φαίνεστε.

76 Σεῖς δηλαδὴ ἔχετε ὄρκον, καὶ σύμφωνα μ' αὐτὸν ὄρ-
κίζονται ὅλοι οἱ πολῖτες, ὅταν γίνουν ἔφηβοι καὶ
γραφτοῦν στὸ ληξιαρχικὸ γραμματεῖο, ὅτι δὲ θὰ ντρο-
πιάσουν τὰ ἱερὰ ὄπλα καὶ δὲ θὰ λιποταχτήσουν, ὅτι
θὰ βοηθήσουν τὴν πατρίδα καὶ θὰ τὴν παραδώσουν
σὲ καλῦτερη κατάστασι. Αὐτὸν τὸν ὄρκον ἂν τὸν ὄρ-
κίστηεν ὁ Λεωκράτης, φανερὰ ἐπιώρκησε καὶ δὲν ἐγ-
κλημάτισε μόνο σὲ σᾶς, ἀλλὰ καὶ στοὺς Θεοὺς ἀσέ-
βησε, ἂν πάλι δὲν τὸν ὄρκίστηκε, ἀμέσως φανερόν-
Π. Ξιφάρᾳ Λυκούργου κατὰ Λεωκράτους Ἔκδ. Α

ται, ὅτ' ἦταν ἀποφασισμένος νὰ μὴν ἐκτελέσῃ κανέν' ἀπὸ τὰ καθήκοντά του· κι' ὅπως κι' ἂν ἔχη τὸ πρῶγμα θᾶχτετε μεγάλο δίκιο νὰ τὸν τιμωρήσετε καὶ γιὰ σᾶς καὶ γιὰ τοὺς θεοὺς. Θέλω ὅμως ν' ἀκούσετε τὸν ὄρκο. Διάβασέ τον γραμματέα.

Ὅρκος

(Δὲ θὰ ντροπιάσω τὰ ὄπλα τὰ ἱερὰ καὶ δὲ θὰ παρατήσω τὸ σύντροφό μου, μ' ὅποιον καὶ ἂν βρεθῶ πλάι· θὰ πολεμήσω γιὰ τὰ ἱερὰ καὶ γιὰ τὰ ὄσια καὶ μόνος μου καὶ μὲ πολλοὺς, καὶ δὲ θὰ παραδώσω τὴν πατρίδα μου μικρότερη, ἀλλὰ μεγαλύτερη καὶ δυνατώτερη ἀπ' ὅτι θὰ τὴν παραλάβω. θὰ ὑπακούω πάντα στὴν ἀπόφασιν τῶν δικαστῶν καὶ θὰ σέβωμαι τοὺς νόμους, ὅσους βρίσκονται κι' ὅσους θεσπίζῃ ἢ γνώμῃ τοῦ λαοῦ, κι' ἂν κανεὶς παραβιάζῃ τοὺς νόμους ἢ δὲν τοὺς σέβεται, δὲ θὰ τὸ ἐπιτρέψω, ἀλλὰ θὰ τὸν πολεμήσω καὶ μόνος μου καὶ μὲ πολλοὺς. Καὶ θὰ τιμῶ τὰ πατρικὰ ἱερὰ. Μάρτυρες γι' αὐτὰ ἄς εἶναι ἡ Ἄγλαυρος, ὁ Ἐνυάλιος, ὁ Ζεὺς, ἡ Αὐξώ, ἡ Θαλλώ, ἡ Ἥγεμόνη).

- 77 Ὁραῖος καὶ γεμᾶτος εὐσέβεια εἶν' ὁ ὄρκος αὐτός, κύριοι δικαστές. Οἱ πράξεις ὅμως τοῦ Λεωκράτη εἶν' ὅλες ἀντίθετες. Γιατί πῶς μπορεῖ νὰ γίνῃ κανεὶς ἀνοσιώτερος ἀπ' αὐτὸν ἢ περισσότερο προδότης τῆς πατρίδας; Καὶ μὲ ποῖο τρόπο θὰ ντροπιάσῃ περισσότερο τὰ ὄπλα παρὰ ἂν δὲ θέλῃ νὰ τὰ πάρῃ καὶ νὰ πολεμήσῃ τοὺς ἐχθρούς; Καὶ πῶς δὲν ἐπαράτησε τὸ σύντροφό του καὶ δὲν ἄφησε τὴ θέσιν του αὐτός, ποὺ μίτε παρουσίαστηκε νὰ στρατολογηθῇ; Καὶ ποῦ πολέμησε γιὰ τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὄσια αὐτός, ποὺ δὲν εἶχε τὸ θάρρος ν' ἀντικρύσῃ κανένα κίνδυνον; Καὶ σὲ ποιὸν παράδωσε τὴν πατρίδα μεγαλύτερη μὲ τὴν προδοσίαν; Ὅσο βέβαια περνοῦσε ἀπὸ τὸ τὸ χέρι του, ἔμειν' ἔρημη κι' ὑποδουλώθηκε στοὺς ἐχθρούς. Καὶ τώρα δὲ θὰ τὸν σκοτώσετε, ἀφοῦ εἶν' ἔνοχος γιὰ ὅλα τὰ ἐγκλήματα; Ποιοὺς λοιπὸν θὰ

τιμωρήσετε; Ὅσους ἔκαμαν ἓνα μόν' ἀπ' αὐτά; Εὐ-
κολο θὰ εἶναι τότε νὰ γίνωνται μεγάλα ἐγκλήματα
στὸν τόπο σας, ἀφοῦ σεῖς μόνο γιὰ τὰ μικρὰ θυμώνετε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Κ'.

79 Ἐκτὸς τούτου, κύριοι δικαστές, πρέπει νὰ μάθετε
κι' αὐτό, ὅτι τὸ μόνο πρᾶγμα πὺν συγκρατεῖ τὴ Δημο-
κρατία εἶν' ὁ ὄρκος. Γιατὶ τὰ στοιχεῖα, πὺν ἀποτε-
λοῦν τὴν πολιτεία εἶναι τρία, οἱ ἄρχοντες οἱ δικαστές,
κι' οἱ ἰδιώτες. Καθένας λοιπὸν ἀπ' αὐτοὺς τὸν ὄρκο
δίνει γιὰ ἐγγύησι, καὶ πολὺ σωστά, γιατί τοὺς ἀνθρώ-
πους πολλοὶ τοὺς ἐξεγέλασαν κι' ὄχι μόνον στὴ δίκη
τοὺς ξεγλύτωσαν, ἀλλὰ ἔμειναν καὶ γιὰ πάντα ἀτιμώ-
ρητοι, τοὺς θεοὺς ὅμως οὔτε ἂν ἐπισηρῆση κανεῖς
θὰ τοὺς γελάση, οὔτε θὰ ξεγλύτωση ἀπ' τὴν τιμωρία
τῶν· μὰ κι' ἂν ξεφύγη αὐτός, τὰ παιδιά κι' ἡ γενιά
80 ὀλόκληρη τοῦ ἐπιόρκου θὰ πέσουν σὲ μεγάλες συφορές.
Γι' αὐτό, κύριοι δικαστές, οἱ Ἕλληνες ὅλοι ὅταν ἐπρό-
κειτο νὰ πολεμήσουν μὲ τὰ στρατεύματα τοῦ Ξέρξη
στὶς Πλαταιές ἔδωσαν αὐτὸ τὸν ὄρκο στοὺς θεοὺς, πὺν
δὲν τὸν ἔφτιαξαν μόνοι τῶν, ἀλλὰ μιμήθηκαν τὸν ὄρκο
πὺν συνηθίζομε μεῖς. Ἄξιζει νὰ τὸν ἀκούσετε, γιατί
ἂν κι' ἔχουν παλιώσει πιά τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων τῆς
ἐποχῆς ἐκείνης, ὅμως μπορεῖ κανεῖς στὰ γραφτά τῶν
νὰ ἰδῆ καθαρὰ τὴν ἀνδρεία τῶν. Σὲ παρακαλῶ διά-
βασέ τον.

Ὁρκος

81 Δὲ θὰ λογαριάσω περισσότερο τὴ ζωὴ ἀπ' τὴν ἐλευθε-
ρία, καὶ δὲ θὰ παρατήσω τοὺς ἀρχηγούς μου, οὔτε ζωντα-
νοὺς, οὔτε πεθαμμένους· κι' ὅσους συμμάχους μου πέσουν
στὴ μάχη, ὅλους θὰ τοὺς θάψω. Ἄν νικήσωμε τοὺς βαρ-
βάρους δὲ θὰ ρημάξω καμιά πόλι ἀπ' ὅσες ἐπολέμησαν

για τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ πάρω δεκάτη ἀπ' ὅλες ὅσες δέχτηκαν τὸ βάρβαρο σὰν φίλο. Ἀπ' τοὺς ναοὺς ποὺ ἔκαψαν καὶ γκρέμισαν οἱ βάρβαροι δὲ θὰ ξαναχτίσω κανένα, ἀλλὰ θὰ τοὺς ἀφήσω γιὰ νὰ καταλαβαίνουν οἱ μεταγενέστεροι τὴν ἀσέβεια τῶν βαρβάρων.

- 82 Τόσο πολὺ πιστοὶ ἔμειναν ὅλοι σ' αὐτὸν τὸν ὄρκο, κύριοι δικαστές, ὥστε καὶ τὴν ἀγάπη τῶν θεῶν εἶχαν βοηθό τους καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες δείχτηκαν ἡρώες στὸν κίνδυνο, μὰ πιὸ πολὺ δοξάστηκεν ἡ δική σας πόλι. Τώρα λοιπὸν θὰ εἶναι φοβερότατο, ἀφοῦ οἱ πρόγονοί σας εἶχαν τὴν τόλμη νὰ σκοτώνωνται γιὰ νὰ μὴ χαθῆ τῆς πόλεως ἢ φήμης, σεῖς νὰ μὴν τιμωρῆτε αὐτοὺς ποὺ τὴ ντροπιάζουν, ἀλλὰ νὰ παραδέξεστε νὰ σκορπίζουν μερικοὶ τέτοιοι ἄνδρες μὲ τὴ δειλία τους ὅλη τὴ δόξα ποὺ ἀποχτήσατε μὲ τόσους καὶ τόσους κόπους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑ΄.

- 83 Ὅμως κύριοι δικαστές, σεῖς μόνοι ἀπ' ὅλους τοὺς Ἕλληνες δὲν ἔχετε δικαίωμα νὰ παραβλέψετε τέτοιο ἀδίκημα. Τώρα θὰ σᾶς διηγηθῶ μερικὰ παλιὰ περιστατικά, ποὺ ἅμα τὰ πάρετε γιὰ παραδείγματα, θ' ἀποφασίσετε καλύτερα καὶ γιὰ τὴ σημερινὴ ὑπόθεσι καὶ γι' ἄλλες. Γιατὶ ἡ πόλι μας ἔχει αὐτὸ τὸ μέγιστο πλεονέκτημα, ὅτι χρησιμεύει γιὰ παράδειγμα ὡραίων πράξεων στοὺς ἄλλους Ἕλληνες, γιατί ὅσο ἀρχαιότερη ἀπ' ὅλες εἶναι, τόσο οἱ πρόγονοί μας ξεπέρασαν τοὺς ἄλλους στὴν ἀρετῇ. Ὅταν ἦταν βασιλιᾶς ὁ Κόδρος, ἔτυχε νὰ μὴν χωρίσουν τὰ χωράφια τῶν Πελοποννησίων καὶ ἀποφάσισαν αὐτοὶ νὰ ἐκστρατεύσουν στὴ πόλι μας γιὰ νὰ διώξουν τοὺς προγόνους μας καὶ μοιραστοῦν τὴ χώρα. Πρῶτα πρῶτα στείλανε στοὺς Δελφοὺς καὶ

ρωτοῦσαν τὸ Θεό, ἂν θὰ κυριεύσουν τὰς Ἀθήνας.
 Ὁ Θεὸς τοὺς εἶπεν, ὅτι θὰ πάρουν τὴν πόλι, ἂν δὲ
 σκοτώσουν τὸν βασιλιᾷ τῶν Ἀθηναίων τὸν Κόδρο,
 85 καὶ τότες αὐτοὶ ξεκίνησαν. Ἀλλὰ κάποιος ἀπὸ τοὺς
 Δελφούς, ὁ Κλεόμαντις, ἔμαθε τὸ χρησμὸ καὶ εἰδοποίη-
 ησε μυστικὰ τοὺς Ἀθηναίους· καθὼς βλέπετε οἱ πρό-
 γονοὶ μας ἦταν πάντοτε ἀγαπητοὶ στοὺς ξένους.

Ὅταν λοιπὸν ἐπάτησαν οἱ Πελοποννήσιοι στὴν Ἀτ-
 τικὴ τί ἔκαμαν οἱ πρόγονοι μας; Δὲν ἐπαράτησαν τὴ
 χώρα γιὰ νὰ γίνουν ἄφαντοι, σὰν τὸ Λεωκράτη, οὔτε
 παρᾶδωσαν στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν τὸν τόπο ποὺ τοὺς
 ἔθρεψε καὶ τὰ ἱερά των, ἀλλὰ κλειστήκανε, καὶ ἄς ἦταν
 λίγοι, καὶ ὑπόφεραν τὰ πάντα γιὰ νὰ σώσουν τὴν πα-
 τρίδα. Μὰ καὶ οἱ βασιλιάδες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦταν
 τόσο γενναῖοι, κύριοι δικαστές, ὥστε προτιμοῦσαν νὰ
 σκοτωθοῦν γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ λαοῦ των, παρὰ νὰ
 ζήσουν καὶ ν' ἀλλάξουν τὴ χώρα των. Λέγουν λοιπὸν
 ὅτι ὁ Κόδρος παρᾶγγειλε στοὺς Ἀθηναίους νᾶχουν τὸ
 νοῦ τους, ὅταν σκοτωθῆ, καὶ ἔπειτα ντύθηκε φορέ-
 ματα ζητιάνου, γιὰ νὰ ξεγελάσῃ τοὺς ἐχθρούς, ἐβγήκε
 ἀπ' τὴς πύλες κρυφὰ καὶ ἄρχισε νὰ μαζεύῃ ξύλα ἔξ' ἀπ'
 τὴν πόλι. Σὲ λίγο τὸν ἐπλησίασαν δυὸ στρατιῶτες ἀπ'
 τὸ ἐχθρικὸ στρατόπεδο καὶ τοῦ ζητοῦσαν πληροφορίες
 γιὰ τὴν πόλι. Τότ' αὐτὸς ἐχτύπησε μὲ τὸ δρεπάνι του
 τὸν ἓνα καὶ τὸν ἐκότωσε. Ὁ ἄλλος ἀγανάχτησε καὶ
 νομίζοντας, ὅτι ὁ Κόδρος εἶναι ζητιάνος, τράβηξε τὸ
 ξίφος καὶ τὸν ἔσφαξε. Μόλις ἔγιναν αὐτά, οἱ Ἀθηναῖοι
 στείλαν κήρυκα καὶ φανερόνοντας τὴν ἀλήθεια ζη-
 τοῦσαν τὸ βασιλιᾷ τους γιὰ νὰ τὸν θάψουν. Οἱ Πε-
 λοποννήσιοι ἔδωσαν τὸ βασιλιᾷ καὶ καταλαβαίνοντας
 ὅτι δὲ μποροῦν νὰ κυριεύσουν τὴ χώρα σηκώθηκαν καὶ
 ἔφυγαν. Ὑστερα ἡ πόλι ψήφισε γιὰ τὸν Κλεόμαντι
 καὶ τοὺς ἀλογόνους του παντοτεινὴ διατροφή στὸ

- ⁸⁸ Πρωτανεΐο. Βλέπετε, σὰν τὸ Λεωκράτη ἀγαποῦσαν τὴ πατρίδα καὶ οἱ βασιλιάδες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἱ ὅποιοι προτιμοῦσαν ν' ἀπατήσουν τὸν ἐχθρὸ καὶ νὰ σκοτωθοῦν γι' αὐτὴ καὶ νὰ προσφέρουν τὴ δική των ζωὴ σὰν ἀντάλλαγμα γιὰ τὴν κοινὴ σωτηρίαν. Μὰ γι' αὐτὸ καὶ ἐκεῖνοι μόνοι, μονώτατοι, ἔδωσαν τὸ νομὸ των στὴ χώρα καὶ ἐτιμήθησαν σὰ θεοί· καὶ μ' ὄλο τους τὸ δίκαιο, γιατί ἀγαποῦσαν τόσο πολὺ τὴ χώρα των, ὥστε δίκαια τῆς ἄφηναν τὸ νομὸ των, σὰν νὰ τὴν ἔπαιρναν κληρονομία. Ἄλλὰ ὁ Λεωκράτης, οὔτε ζωντανὸς οὔτε πεθαιμένος, δὲ δικαιούται νὰ σταθῆ σ' αὐτὴ καὶ μόνος αὐτός, μονώτατος, εἶναι σωστὸ νὰ ἐξοριστῆ ἀπὸ τὴ χώρα, πού τὴν ἄφησε στὴ διάθεσι τῶν ἐχθρῶν καὶ ἔγιν' ἄφαντος γιατί δὲν εἶναι οὔτε λογικὸ νὰ σκεπάξῃ τὸ ἴδιο χῶμα καὶ ἐκείνους πού διακρίθηκαν μὲ τὴν ἀνδρεία των καὶ τὸ δειλότερον ἄνθρωπο τοῦ κόσμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΒ'.

- ⁹⁰ Αὐτὸς ἐδοκίμασε νὰ εἰπῆ, κίσως θὰ τὸ εἰπῆ καὶ τώρα μπροστά σας, ὅτι δὲ θᾶχε ποτὲ τὸ θάρρος νὰ παρουσιαστῆ σ' αὐτὴ τὴ δίκη, ἂν καταλάβαινε τὸν ἑαυτό του, πὼς εἶχε κάνει τέτοιο ἔγκλημα. Σὰ νὰ μὴν ἰσχυρίζωνται τὸ ἴδιο καὶ οἱ κλέφτες καὶ οἱ ἱερόσυλοι! Ὅμως αὐτὸ δὲ φανερώνει τὴν ἀθωότητα, μὰ τὴν ἀναίδειάν των. Δὲν μᾶς χρειάζεται λοιπὸν αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα, καὶ ἂν μπορῆ, ἄς ἀποδείξῃ, ὅτι δὲν ἔφυγε καὶ δὲν ἐπαράτησε τὴν πόλι καὶ δὲν ἐγκατεστάθηκε στὰ Μέγαρα.
- ⁹¹ Αὐτὰ εἰν' ἀποδείξεις γιὰ τὴν ἀλήθεια, καὶ ὅσο γιὰ τὴν παρουσία του ἐδῶ, νομίζω πὼς τὸν ὠδήγησε κάποιος θεὸς στὸν τόπο τῆς τιμωρίας του, γιὰ νὰ λάβῃ τὸν ἄδοξο καὶ ἄτιμο θάνατο, ἀφοῦ ἀπόφυγε τὸν ἔνδοξο κίνδυνο, καὶ γιὰ νὰ παραδοθῆ στὰ χέρια τῶν ἀνθρώ-

πων πού τοὺς πρόδωσε. Γιατὶ ἂν τοῦ συνέβαινε σ' ἄλλο μέρος κανέν' ἀτόχημα δὲ θᾶηταν φανερό, ἂν τιμωρῆται γιὰ τ' ἀδικήματά του ἐδῶ πέρα ὅμως μὲς στοὺς ἀνθρώπους πού πρόδωσεν εἶν' ὀλοφάνερο, ὅτι πληρώνει τὶς 92 παρανομίες του. Οἱ θεοί, καθὼς ξαίρετε, τὸ πρῶτο πρᾶγμα πῶχουνε νὰ ζάμουν στὸν κακὸν ἄνθρωπο, εἶναι νὰ τοῦ σκοτίσουν τὰ λογικά, καὶ μοῦ φαίνεται πὼς αὐτοὶ οἱ στίχοι κάποιου παλιοῦ ποιητῆ εἶναι σὰν χρησιμὸς, πού γράφτηκε γιὰ νὰ τὸν ἔχουν ὑπ' ὄψιν τους οἱ μεταγενέστεροι.

Ἔστω ἄγανάχτησι θεῶν χτυπήση
πρῶτα, πρῶτα τὸ μυαλό θά τοῦ σκοτίση
κι' ἔτσι πιά μὲς τὰ τυφλά θά γυροφέρνει
νὰ μὴ νοιώθῃ τὸν κατήφορο πού παίρνει

93 Γιατὶ ποιὸς ἀπὸ τοὺς γεροντοτέρους δὲ θυμᾶται ἢ ποιὸς ἀπὸ τοὺς νεωτέρους δὲν ἔχει ἀκούσει γιὰ τὸν Κάλ- λίστρατο, πού τὸν καταδίκασεν ἢ πόλι σὲ θάνατο, ὅτι ἔφυγε κι' ἐπῆρεν ἀπὸ τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν χρησιμὸ, πὼς ἂν ἔρθῃ στὰς Ἀθήνας θά κερδίση τὰ νόμιμα, ὅτι ἦρθε καὶ ζήτησε καταφύγιο στὸ βωμὸ τῶν δώδεκα θεῶν, ἀλλὰ μ' ὅλα ταῦτα θανατώθηκεν ἀπὸ τὴν πόλι; Καὶ δίκαια; γιατί τὰ νόμιμα γιὰ τοὺς ἐγκληματίες εἶν' ἡ τιμωρία. Ὁ θεὸς λοιπὸν ἐργάστηκε καλὰ γιὰ νὰ παραδώσῃ στοὺς ἀδικημένους τὸν αἴτιο, νὰ τὸν τιμωρήσουν; γιατί θὰ ἦταν φοβερὸ νὰ δίδωνται καὶ στοὺς εὐσεβεῖς καὶ στοὺς κακούργους ὅμοιοι χρησιμοί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΓ'.

94 Ἐγὼ τοῦλάχιστο νομίζω, κύριοι δικαστές, ὅτι ἡ φροντίδα τῶν θεῶν, ἐπιβλέπει βέβαια κάθε ἀνθρώπινη πρᾶξι, πρὸ πάντων ὅμως παρακολουθεῖ τὴν εὐσέβεια πρὸς τοὺς γονεῖς, πρὸς τοὺς νεκροὺς καὶ πρὸς τοὺς ἰδίους

τοὺς θεοὺς· καὶ πολὺ σωστά· γιατί τὸ μεγαλύτερο ἀμάρ-
τημα εἶναι ὄχι νὰ μὴν ἀδικήσωμε αὐτούς, ἀπὸ τοὺς οποί-
ους ἔχομε πάρει τὴ ζωὴ καὶ τόσες ἄλλες εὐεργεσίες, ἀλλὰ
νὰ μὴν ἀφιερῶσωμε τὴ ζωὴ μας ὀλόκληρη στὴν ἐξυπη-
95 ρέτησί των. Λέγουν ὅτι κάποτε στὴ Σιζελία (ἢ διήγησι
αὐτὴ μοιάζει πολὺ μὲ μῦθο, ἀλλ' ἀξίζει νὰ τὴν ἀκούσετε σεῖς
οἱ νεώτεροι) χύθηκεν ἀπὸ τὴν Αἴτνα ἓνα ποτάμι φωτιᾶ
κι' ἀπλώθηκε πρῶτα στὰ χωράφια κι' ἔπειτα σὲ κάποια
πόλι πού βρισκόταν ἐκεῖ. Τότε οἱ κάτοικοι ἔτρεξαν ὅλοι
νὰ φύγουν γιὰ νὰ σώσουν ὁ καθένας τὸ κορμί του, καὶ
μόνο κάποιος νέος βλέποντας πὼς ὁ πατέρας του, πού
ἦταν γέρος, δὲ μπορούσε νὰ τρέξη κι' ἐκινδύνευε νὰ
τὸν προφτάσῃ τὸ ποτάμι, τὸν ἐσήκωσε στοὺς ὤμους
96 του καὶ τὸν ἐπῆρε μαζί του. "Ὅμως ἐξ αἰτίας τοῦ φορ-
τίου τὸν ἐπρόφτασε κι' αὐτόν. Καὶ ἐδῶ τώρα πρέπει νὰ
προσέξετε, νὰ ἰδῆτε πὼς οἱ θεοὶ ἀγαποῦν τοὺς εὐσεβεῖς.
Λένε δηλαδὴ ὅτ' ἡ φωτιᾶ χωρίστηκε σὲ δύο κι' ἔτρεξε ὀ-
λόγυρα σ' αὐτόν τὸν τόπο, κι' ἔτσι σώθηκαν αὐτοὶ μονάχα
κι' ὀνομάζετε μέχρι σήμερα τὸ μέρος αὐτὸ τόπος τῶν
εὐσεβῶν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι π' ἔτρεξαν νὰ σωθοῦν κι' ἀφήξαν
97 τοὺς γονεῖς τους, θανατώθηκαν. "Ὅστε πρέπει καὶ σεῖς,
μὰ πῶχετε καὶ τῶν θεῶν τὴ μαρτυρία, νὰ τιμωρήσετε μὲ
μὴ γνώμη τοῦτον ἐδῶ πού εἶν' ἔνοχος σ' ὅλα τὰ μέγιστα
ἐγκλήματα, ὅσο περνάει ἀπὸ τὸ χέρι του. Γιατὶ καὶ τοὺς
θεοὺς ἐστέρησεν ἀπ' τὶς πατροπαράδοτες τιμὲς καὶ τοὺς
γονεῖς παράτησε στοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς νεκροὺς δὲν
ἄφησε νὰ πάρουν τίς νόμιμες τιμὲς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑ΄.

98 Προσέξετε πάλι, κύριοι δικαστές. Δὲν ἐννοῶ βέβαια
νὰ ξεφύγω ἀπὸ τὰ παλιά, γιατί τὰ ἔργα πού δόξαζαν
ἐκείνους, ἔχετε μεγάλο δίκιο νὰ τ' ἀκούτε καὶ σεῖς μ'

εὐχαρίστησι. Λένε δηλαδή ὅτ' ἤρθε μιὰ φορὰ ὁ Εὐμόλ-
πος ὁ γυιὸς τοῦ Ποσειδῶνα καὶ τῆς Χιόνης μὲ Θοῶνες
γιὰ νὰ πάρη τὴ χώρα. Βασιλιάς ἔτυχε νᾶναι τότε ὁ Ἐρε-
99 γθέας κι' εἶχε γυναῖκα του τὴν κόρη τοῦ Κηφισοῦ τὴν
Πραξιθέα. "Ὅταν ἔμαθε πὼς πρόκειται νὰ πατήσῃ τὴ
χώρα μεγάλο στράτευμα, πῆγε στοὺς Δελφοὺς καὶ ρώ-
τησε τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ γιὰ νὰ νικήσῃ τοὺς ἐχθροὺς.
Ἄς ἴδῃτε τὸν θεὸν τοῦδ' ὅπως ἀποκρίθη, ἂν θυσιάσῃ
τὴ κόρη του, πρὶν συγκροστῆ μὲ τοὺς ἐχθροὺς, κι'
αὐτὸς χωρὶς δισταγμὸ τῶκαμε κι' ἔδιωξε τὸ ξένο στρά-
100 τευμα ἀπὸ τὸν τόπο του. Αὐτὸς εἶν' ὁ μῦθος, κι' εἶναι
σωστὸ νὰ ἐπαινέσωμε τὸν Εὐριπίδη, ποὺ εἶναι βέβαια
καλὸς ποιητὴς σ' ὅλα του, γιατί τὸν ἐδιάλεξε τὸ μῦθο
καὶ τὸν ἔκανε δράμα, νομίζοντας, ὅτ' οἱ πράξεις αὐτὲς
εἶναι τὸ καλύτερο παράδειγμα στοὺς πολῖτες, γιὰ νὰ
συνηθίσουν οἱ ψυχὲς των ν' ἀγαποῦν τὴν πατρίδα. "Ἄς
ἀκούσωμε λοιπὸν τοὺς στίχους ποὺ ἔκαμε γιὰ νὰ τοὺς
πῆ στὸ θέατρο ἢ μητέρα τῆς κόρης. Θὰ ἰδῆτε σ' αὐ-
τοὺς μεγαλοφυχία καὶ γενναιότητα, ποὺ ταιριάζουν ἔξοχα
σὲ μιὰ Ἀθηναία καὶ κόρη τοῦ Κηφισοῦ.

Σὰν βγαίνει ἡ χάρι ἀπὸ μιὰ πρόθυμη καρδιά
τότ' εἶναι εὐγενικιά καὶ χάρι ἀληθινὴ
μὰ σὰν ἀργοπορεῖ, χάρι δὲν εἶναι πιά.
Λοιπὸν τὴν κόρη μου θὰ δώσω νὰ σφαγῆ.
5 Τὸ κάνω γιὰ τὴν πόλι μου τὴν ξακουστὴ
ὄπ' ἄλλῃ σὰν κι' αὐτὴ δὲ θαῦρω πουθενά,
τί δὲν εἶν' ὁ λαὸς τῆς ξένου καὶ φερτὸς
μὰ εἶναι δικό της γέννημα καὶ βλάστημα.
Στὶς ἄλλες πόλεις ὅμοιοι μὲ ψηφιδωτὰ
10 εἶν' οἱ λαοί, μαζέμματα ἄλλου ἀπ' ἄλλου,
κι' ὅποιος ἀπὸ μιὰ σ' ἄλλῃ πόλι χώνεται
ξένος ἐκεῖ θὲ νᾶναι πάντα κι' ἀχρηστὸς
σὰν τὸ καρφὶ ποὺς μὲς σὲ ξύλο σφηνωθῆ.
Κι' ἔπειτα, γι' αὐτὸ μόνον κάνομε παιδιὰ

- 15 για νά φυλάγουμε πατρίδα καί βωμούς.
Εἶναι, τοὺς τόσους συμπολίτες μου σωστό
νά τοὺς ἀφήσω τώρα ἐγὼ νά ρημαχτοῦν
για νά γλυτώσω ἑνὸς παιδιοῦ μου τὴ ζωὴ ;
Ἄν νοιώθω κι' ἔχω ἀκόμη μιὰ σταλιά μυαλό,
- 20 καταλαβαίνω πὼς ἑνὸς σπιτιοῦ κακὸ
καλύτερο ἔναι ἀπὸ μιᾶς πόλης συφορά
Μὰ κι' ἂν δὲν εἶχα κόρες μὲς στὸ σπιτί μου
μόν' εἶχα ἀγόρια, τάχα δὲ θὰ τᾶστελνα
μὲς στὴ φωτιά τῆς μάχης, μὴ μοῦ πάθουνε ;
- 25 Δὲ θέλω ἐγὼ σὰν κοῦκλες ἄχρηστες παιδιὰ,
θέλω νά πολεμοῦν καί νά δοξάζωνται,
καί ξαίρω πὼς ἡ μάνα πρέπει ἀδάκρυτη
τ' ἀγόρια τῆς νά στέλνη γιὰ τὸν πόλεμο
μὴν τοὺς δειλιάση μὲ τὰ δάκρυα τὴν καρδιά,
- 30 Γι' αὐτὸ μισῶ τὴ μάνα ποὺ μὲ συμβουλὲς
κακὲς μαραίνει τῶν παιδιῶν τῆς τὴν ἀντρεία
καί τὰ γυρίζει ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς τιμῆς.
Μὰ ἡ κόρη μου κι' ἀπ' τοῦ πολέμου τοὺς νεκροὺς
θὰ λάβη τώρα δόξα περισσότερη
- 35 γιατί δὲ θὰ τὴν μοιραστῆ μ' ἄλλους πολλοὺς
καί θὰ κερδίση τὸ στεφάνι μόνη αὐτῆ.
Τὴ μάνα τῆς θὰ σώση κι' ἀδερφοῦλες δύο.
Ποῦν' τὸ κακὸ ποῦ δὲ βολεῖ νά τὸ δεχτῶ ;
Ἄληθινή μας μάνα εἶν' ἡ πατρίδα μας
- 40 καί στῆς πατρίδας τὸ βωμὸ θὰ θυσιαστῆ.
Ἄν ἡ πατρίδα σκλαβωθῆ, θάχω παιδιὰ ;
Μὰ δὲ θὰ σκλαβωθῆ, σὰν εἶν' στὸ χέρι μου.
Γὼ θὰν τὴ σώσω. Δὲ θ' ἀφήσω ἐγὼ ποτὲ
νά σβύση τὰ προγονικὰ συνήθια μας
- 45 κι' ἀντὶ γιὰ τὴ Γοργόνα τὴν ὀλόχρυση
καί τὴν ἐλιά. νά στήση μὲς στὴν πόλι μας
ὁ ξένος Εὐμολπος ὀρθῆ τὴν Τρίαينا
γιὰ νά τὴν στεφανώνη ὁ Θρακικὸς λαὸς
καί τὴν Παλλάδα πιά νά μὴν τιμᾶη κανεῖς.
- 40 Αἱ συμπολίτες ! Πάρτε εὐθύς τὸ σπλάχνο μου,
Νικήσετε. Σωθῆτε. Δὲν ἀφήνω ἐγὼ
τὴν πόλι μας νά ρημαχτῆ γιὰ μιὰ ψυχῆ.

Πατρίδα μου, μακάρι ὅλοι οἱ πολῖτες σου
νά σ' ἀγαποῦσαν ὡς ἐγώ. Οὔτε κίνδυνο
δέ θάνοιωθες, οὔτε θά σ' ἀγγιζέε κακῶ.

101 Μὲ τέτοιους στίχους, κύριοι δικαστές, ἐμόρφωνε τοὺς
πατέρες μας. Γιατὶ ἐνῶ ὅλες οἱ γυναῖκες ἀπὸ φυσικό
τους ἀγαποῦν πολὺ τὰ παιδιὰ τους, αὐτὴ τὴν ἔκαμε ν'
ἀγαπή περισσότερο τὴν πατρίδα, γιὰ νὰ δείξη, ὅτι ἂν
οἱ γυναῖκες ἔχουν τέτοια τόλμη, οἱ ἄνδρες πρέπει νά-
χουν ἀνυπέβλητη φιλοπατρία κι' οὔτε νὰ φεύγουν καὶ
νὰ παρατοῦν τὴν πατρίδα, οὔτε νὰ τὴν καταντροπιά-
ζουν σ' ὅλους τοὺς Ἕλληνας, ὅπως ὁ Λεωκράτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΕ΄.

102 Τώρα θὰ σ' ἀδῶσω κι' ἀπὸ τὸν Ὅμηρον ἓνα κομμάτι
π' ἀξίζει νὰ ἐπαινεθῇ. Οἱ πατέρες μας ἐσημημάτισαν τὴν
πεποίθησι, πὸς εἶναι τόσο σπουδαῖος ποιητής, ὥστε
βάλανε νόμο κάθε πέντε χρόνια στὰ Παναθήναια ν'
ἀπαγγέλλωνται μόνον αὐτοῦ τὰ ποιήματα, γιὰ νὰ δεί-
ξουν στοὺς Ἕλληνας, ὅτι ζήλευαν μόνο τις ὥραιες
πράξεις, κι' εἶχαν δίκιο· γιὰτ' οἱ νόμοι εἶναι σύντομοι
καὶ δὲ διδάσκουν, ἀλλὰ διατάζουν τί πρέπει νὰ κάνωμε,
οἱ ποιητὲς ὅμως, ἐπειδὴ μιμοῦνται τὸν ἀνθρώπινο βίον,
διαλέγουν τις ὥραιότερες πράξεις κι' ἔτσι μὲ τὴ λογικὴ
καὶ μὲ τὴν ἀπόδειξι πείθουν τοὺς ἀνθρώπους. Λέγει
103 λοιπὸν ὁ Ἔκτορας, παρακινῶντας τοὺς Τρῶες νὰ πολε-
μήσουν γιὰ τὴν πατρίδα.

Ἐμπρὸς ὀρμήσει' ὅλοι σας στὰ πλοῖα, Κι' ὅποιος εὕρη
ἀπὸ σαῖτα ἢ κονταριοῦ πληγὴ τὸ θάνατό του,
καλὴ του στράτα Ζηλευτὸ στή μάχη νὰ πεθάνη
γιὰ τὴν πατρίδα. Θά σωθῇ ἡ γυναῖκα τὰ παιδιὰ του,
κι' ἀπείραχτο τὸ σπίτι του θά μείνη καὶ τὸ βίός του
ἂν φύγουν τώρα οἱ Ἄχαιοὶ στὸν τόπο τους νὰ πᾶνε.

104 Για ν' ἀκοῦν αὐτὰ τὰ ποιήματα καὶ γὰρ νὰ ζηλεύουν τέτοιες πράξεις οἱ πρόγονοι μας ἔγιναν τόσο γενναῖοι, ὥστε νὰ πεθαίνουν πρόθυμα ὄχι μόνο γιὰ τὴ δική τους πατρίδα, μὰ καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα ὁλόκληρη, πού τὴ λογάριάζαν κοινὴ πατρίδα. Ἔτσι αὐτοὶ π' ἀντιμετώπισαν τοὺς βαρβάρους στὸ Μαραθῶνα καὶ νίκησαν τὸ στράτευμα ποῦχε συναθροιστῆ ἀπ' ὅλη τὴν Ἀσία, καὶ γλύτωσαν ἀπ' τὸν κίνδυνον ὅλους τοὺς Ἕλληνες, δὲν περηφανεύονταν γιὰ τὴ δόξα π' ἀπόκτησαν, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἄξιον χάριν τῆς δόξας, νὰ κάνουν τέτοια κατορθώματα. Καὶ γι' αὐτὸ ἔγιναν προστάτες τῶν Ἑλλήνων καὶ δεσπότες τῶν βαρβάρων Ἐκεῖνοι βέβαια δὲν ἦσαν ἥρωες μὲ τὰ λόγια, ἀλλὰ μ' ἔργα σ' ὅλους φανερά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΖ'.

105 Καὶ γὰρ νᾶειναι τόσο σπουδαῖοι, καὶ ὅλοι τους μαζὶ καὶ καθένας χωριστά, κάποτε στὰ παλιὰ χρόνια, ὅταν οἱ ἀνδρειότατοι Λακεδαιμόνιοι πολεμοῦσαν μὲ τοὺς Μεσσηνίους, ὁ Θεὸς τοὺς ἔδωσε χρησμό, πὼς πρέπει νὰ πάρουν ἀπὸ μᾶς ἀρχηγὸ γιὰ νὰ νικήσουν τοὺς ἐχθροὺς των. Ἀφοῦ λοιπὸν αὐτοὺς ὁ Θεὸς [τοὺς ἔκρινε καλύτερους ἀπὸ τοὺς ἀλογόνους τοῦ Ἡρακλῆ, πού βασιλεύουν πάντα τὴ Σπάρτη, γιὰ ποῖο λόγο νὰ μὴ θεωροῦμε τὴν ἀνδρεία των ἀνυπέρβλητη; Ὅλοι οἱ Ἕλλη-

106 νες ξαίρουν, ὅτι τότε πῆραν ἀπὸ τὴν πόλιν μας οἱ Λακεδαιμόνιοι γιὰ στρατηγὸ τὸν Τυρταῖο καὶ ὅτι μ' αὐτὸν ἐνίκησαν τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐβυσσηματοποίησαν τὴν ἀγωγή τῶν νέων μὲ τὸν καλύτερο τρόπο, ὄχι μόνο γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἀλλὰ γιὰ πάντα, γιὰ τὸν ἄφθαρτον ποιήματα, πού μορφώνουν τοὺς νέους καὶ τοὺς κάνουν ἀν-

107 δρεῖους. Γι' αὐτὸ οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἐνῶ τοὺς ἄλλους ποιητὲς δὲν τοὺς προσέχουν καθόλου, τὸν Τυρταῖο

τόσο πολὺν τὸν μελετοῦν, ὥστε βάλανε νόμο. ὅταν βρῖσκωνται σ' ἐκστρατεία, νὰ καλοῦν ὄλο τὸ στρατὸ μπροστὰ στὴ σκηνὴ τοῦ βασιλιᾶ γιὰ ν' ἀκούσῃ τὰ ποιήματα τοῦ Τυρταίου, μὲ τὴν ιδέα πὼς τοὺς ζάνουν νὰ πεθαίνουν προθυμότερα γιὰ τὴν πατρίδα. Ἄς τ' ἀκούσετε λοιπὸν κι' ἐσεῖς αὐτὰ τὰ ποιήματα, γιὰ νὰ μάθετε ποιοὺς ποιητὲς τιμοῦσαν ἐξεῖνοι.

Τιμὴ στό νειὸ νὰ σκοτωθῆ μὲς στὴ φωτιὰ τῆς μάχης γιὰ τὴν πατρίδα χύνοντας τὸ αἷμα μπροστινός. Καί τι ντροπὴ νὰ παρατᾶ τὴν πόλι καὶ τὸ βίος του καὶ ζήτουλας νὰ τριγυρνᾶ σκυφτός καὶ ταπεινός

5 νὰ σέρνῃ τὴ μαννούλα τυυ, τὸ γέρο του πατέρα καὶ τὴν καλὴ γυναῖκα του, τ' ἀνήλικα παιδιὰ.

“Ὅπου κι' ἂν πάη τονὲ μισοῦν κι' ὅπου σταθῆ τὸν διώχνουν κι' ἡ φτώχεια πάντα φοβερὴ τοῦ σφίγγει τὴ καρδιά

Τὴν ἀντριωμένη του γενιά, τὰ νειᾶτα του ντροπιάζει

10 κι' ὅπου διαβαίνει προσβολές στὰ μοῦτρα τοῦ πετοῦν. Τὸν τέτοιον ἄνδρα πουθενὰ μῆτε τὸν λογαριάζουν μῆτε τὸν βλέπουν μὲ καλό, μῆτε τὸν χαιρετοῦν...

Ἐμπρός λοιπὸν! γιὰ τὰ παιδιὰ, γιὰ τὴ γλυκεῖα πατρίδα τὴν ὥρ' αὐτὴ τὰ χώματα τὸ αἷμα μας ἄς πιοῦν.

15 Μπρὸς παλληκάρια! Στὴ φωτιὰ, κι' ἕνας κοντὰ στὸν ἄλλο ποτέ σας μὴ δειλιάσετε μὴν πῆτε γιὰ φυγὴ.

Κᾶμετ' ἀτσάλι τὴν καρδιά καὶ βράχο τὴν ψυχὴ σας καὶ μὴ λυπᾶστε ἂν χάσετε στὴ μάχῃ τὴ ζωὴ.

Μὴ φύγετε κι' ἀφήσετε ξοπίσω σας τοὺς γέρους

20 πώχουνε τόσο, οἱ δύστυχοι, τὰ γόνατα βαρεῖα. Πολλὴ ντροπὴ νὰ σφάζεται ὁ γέρος καὶ νὰ πέφτῃ μὲς στοὺς προμάχους ἄψυχος, ἀπὸ τοὺς νειοὺς μακριὰ μὲ τὰ χιονάτα γένεια του, τὸ κάτασπρο κεφάλι ν' ἀγκομαχάη, νὰ ξεψυχᾶ μέσα στὸν κOURνιαχτὸ

25 νὰ κρῦβῃ μὲ τὰ χέρια του τὴ γύμνια του— τί φρίκη— μὲ βουτηγμένο τὸ κορμὶ στό αἷμα τὸ πηχτό.

Μὰ αὐτὰ ταιριάζονε στοὺς νειοὺς, στὰ παλληκάρια ποῦναι τὰ ζηλεμένα λούλουδα τῆς νειότης τῆς γλυκεῖας Αὐτοὺς οἱ ἄνδρε; ἐπαινοῦν, οἱ κόρες ἀγαποῦνε.

30 Κι' εἶν' ὁμορφο νὰ πέφτουμε σῆς μάχης τῆ φωτιά.
Μπρὸς παλλικάρια! ἀκλόνητα, τὰ πόδια σας στυλῶστε
καί σφίχτε μὲ τὰ δόντια σας τὰ χεῖλισ δυνατά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΖ'.

108 Ὁραῖα εἶναι, κύριοι δικαστές, κι' ὠφέλιμα σ' ὅποιον
θέλει νὰ τὰ προσέξῃ. Γιατὶ ἐξεῖνοι ποὺ τ' ἄκουαν ἔγι-
ναν τόσο ἀνδρεῖοι, ὥστε νὰ φιλονικοῦν μὲ τὴν πόλι
μας γιὰ τὴν ἡγεμονία, ὄχι χωρὶς λόγο, γιατί καὶ τὰ δυὸ
μέρη εἶχαν νὰ δείξουν τὰ λαμπρότερα κατορθώματα.
Οἱ πρόγονοι μας ἐνίκησαν πρῶτοι τοὺς βαρβάρους, ποὺ
πάτησαν τὴν Ἄττικὴ κι' ἔδειξαν σ' ὅλο τὸν κόσμο, πὼς
ἡ ἀνδρεία νικᾷ τὸν πλοῦτο κι' ἡ ἀρετὴ τὸ πλῆθος. Οἱ
Λακεδαιμόνιοι πάλι ποὺ πολέμησαν στὶς Θερμοπύλες
δὲν ἐστάθησαν τόσο τυχεροί, μὰ ξεπέρασαν ὅλους στὴν
109 ἀνδρεία. Γι' αὐτὸ καὶ σιτοὺς τάφους τῶν εἶναι γραμ-
μένα αὐτὰ τὰ ἐπιγράμματα, γιὰ νὰ μαρτυροῦν τὴν ἀν-
δρεία τῶν σ' ὅλους τοὺς Ἕλληνας ποὺ τὰ βλέπουν.

Διαβάτη, δώσε μήνυμα, στῶν Σπαρτιατῶν τὴν πόλι
ὅτι πιστοὶ στὸ νόμο τῆς ἐδῶ θαφτήκαμ' ὅλοι

Γιὰ τοὺς Λακεδαιμονίους. Καὶ γιὰ τοὺς προγόνους
μας αὐτό.

Οἱ Ἀθηναῖοι προβάλλοντες γιὰ τὴν Ἑλλάδα στήθος
τῶν χρυσοστόλιστων Περσῶν ἐσκόρπισαν τὸ πλῆθος.

110 Αὐτὰ τὰ κατορθώματα, κύριοι Ἀθηναῖοι, καὶ νὰ τὰ
δηγῆται κανεὶς εἶναι ὠραῖα, κι' ἐξεῖνους ποὺ τὰ χαίμαν τι-
μοῦν καὶ τὴν πόλι δοξάζουν στὸν αἰῶνα, ἐνῶ ἡ πρᾶξι
τοῦ Λεωκράτη, καταντρόπιασεν ὅλη τὴ δόξα πῶχει
κερδίσει ἡ πόλι μας ἀπὸ τὰ πρὸ παλιά τῆς χρόνια. Ἄν
λοιπὸν τὸν θανατώσετε, θὰ δείξετε καὶ σεῖς ὅτι μισεῖτε

τὰ ἔργα του, μὴ ἂν δὲν τὸ κάμετε καὶ τὴν δόξα τῶν προγόνων σας θὰ μελανώσετε καὶ τοὺς σημερινοὺς συμπολίτες σας θὰ βλάψετε, γιατί ὅσοι δὲ θαυμάζουν τοὺς προγόνους σας, θὰ προσπαθοῦν νὰ μιμοῦνται τοῦτον ἐδῶ καὶ θὰ νομίζουν ὅτι ἐκεῖνων τὰ ἔργα μόν' οἱ ἐχθροὶ μας τὰ ἐκτιμοῦν, ἐνῶ μεῖς προτιμοῦμε τὴν ἀνάδεια τὴν προδοσία καὶ τὴν δειλία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΗ΄.

- 111 Ἐγὼ δὲν κατορθώνω νὰ σᾶς διδάξω, πῶς πρέπει νὰ φέρεσθε στοὺς προδότες, κυτάξτε πῶς τοὺς ἐτιμωροῦσαν οἱ πρόγονοι σας, γιατί ἐκεῖνοι ἐγνώριζαν καλὰ ν' ἀφοσιώνονται στὰ ὠραῖα ἔργα καὶ δὲν ἐδίσταζαν νὰ τιμωροῦν τ' ἀνάξια. Προσέξτε πῶς ἀναχαιτοῦσαν ἐναντίον των καὶ πῶς τοὺς ἐνόμιζαν κοινούς ἐχθροὺς τῆς πόλεως.
- 112 Ὅταν ὁ Θρασύβουλος κί' ὁ Ἀπολλόδωρος ἔσφαξαν νύχτα τὸ Φρύνιχο κοντὰ στὴν κρήνη, στὰ καλαθάδικα, κί' οἱ φίλοι τοῦ Φρυνίχου τοὺς ἔπιασαν καὶ τοὺς ἀπομόνωσαν στὸ δεσμοτήριο, μόλις τῷμαθ' ὁ λαός, τοὺς ἔβγαλεν ἀπὸ τὴν φυλακὴν κί' ἄρχισε ν' ἀνακρίνη. Οἱ ἀνακρίσεις ἀπόδειξαν, ὅτι ὁ Φρύνιχος ἦταν προδότης κί' ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ τὸν ἐσκότωσαν εἶχαν ἀδίκως φυλακιστῆ.
- 113 Τότε λοιπὸν ὁ λαὸς ἐψήφισε νόμο κατὰ πρότασιν τοῦ Κριτία, νὰ δικαστῆ ὁ νεκρὸς γιὰ προδοσία, κί' ἂν ἀποδειχτῆ στὴν δίκην, ὅτι ἦτανε προδότης, νὰ βγάλουν ἀπ' τὸν τάφο τὰ κόκκαλα του καὶ νὰ τὰ ἐξορίσουν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν, γὰρ νὰ μὴ βροίσκωνται οὔτε τὰ κόκκαλα
- 114 τοῦ προδότη στὴ γῆρα ποὺ πρόδωσεν. Ἐκτὸς τούτου ψήφισαν νόμο γιὰ τοὺς συνηγόρους του, ἂν καταδικαστῆ ὁ νεκρὸς, νὰ ὑποστοῦν κί' ἐκεῖνοι τὴν ἴδιαν ποινὴν. Βλέπετε, δηλαδή, πῶς εἶχαν τὴν ἰδέαν ὅτ' εἶναι ἀδικία

καὶ νὰ βοηθήσῃ κανεὶς ὅποιον ἐγκατάλειψε τοὺς ἄλλους, καὶ ὅτι προδίδει τὴν πόλιν καὶ ὅποιος προσπαθεῖ νὰ σώσῃ τὸν προδότη. Γιὰ νὰ μισοῦν ὅμως τόσο πολὺ τοὺς ἐγκληματίες καὶ νὰ ψηφίζουσιν τέτοιους νόμους ἐναντίον των ἐγλύτωναν ἀπ' τοὺς κινδύνους. Σὲ παρακαλῶ, γραμματέα, πάρε τὸ ψήφισμα καὶ διάβασέ το.

Ψήφισμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΘ'.

115 Ἀκούσατε κύριοι δικαστές, τὸ ψήφισμα. Κατόπιν ἐκεῖνοι ἐξέθραψαν τὰ κόκκαλα τοῦ προδότη καὶ τὰ ἐξώρισαν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν, ἐθανάτωσαν τοὺς συνηγόρους του, τὸν Ἀρίσταρχο καὶ τὸν Ἀλεξικλέα καὶ δὲν ἐπέτρεψαν νὰ τοὺς θάψουσιν στὴ χώρα. Σεῖς τώρα ποὺ κρατεῖτε ζωντανὸν καὶ ἔχετε στὴν διάθεσιν τῆς ψήφου σας τὸν προδότη τῆς πόλεως, θὰ τὸν ἀφήσετε ἀτιμώρητον; 116 Θὰ φανῆτε τόσο πολὺ κατώτεροι ἀπ' τοὺς προγόνους σας, ποὺ τιμωρήσανε μὲ τὴ βαρύτερη ποινὴ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ βοήθησαν τὸν προδότη μόνον μὲ λόγια καὶ θ' ἀφήσετε σεῖς ἀτιμώρητο, σὰν νὰ μὴν ἔκανε τίποτε, τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἐγκατάλειψε τὴν χώρα μὲ ἔργα καὶ ὄχι μὲ λόγια; Ὁχι, κύριοι δικαστές, σὰς παρακαλῶ μὴ βγάλετε ἀπόφασιν ποὺ σὰς ντροπιάζει γιὰτὶ δὲν ταιριάζει μὲ τὸν χαραχτῆρα τῶν πατέρων σας. Γιὰτὶ ἂν εἴχαμε μονάχα ἓνα τέτοιο, σὰν τὸ προηγούμενον ψήφισμα, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ εἰπῇ πὼς ἐκίνησε τοὺς προγόνους σας ἢ ὀργὴν καὶ ὄχι ἢ ἀλήθειαν, μὰ κείνοι τιμωροῦσαν ὅλους τοὺς προδότας μὲ τὴν ἴδια ποινὴν. Δὲν εἶναι λοιπὸν φανερὸ πὼς ἦταν τοῦ χαραχτῆρα των νὰ πολεμοῦν αὐτὰ τὰ ἐγκλήματα;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Λ΄.

- ¹¹⁷ Σᾶς φέρνω κι' ἄλλο παράδειγμα, τὸν Ἰππαρχο τοῦ Τιμάρχου. Ὄταν δικαζότανε γιὰ προδοσία, δὲν παρουσιάστηκεν ὁ ἴδιος στὸ δικαστήριο κι' ἄφησε νὰ δικαστῆ ἑρήμην. Τὸν καταδίκασαν σὲ θάνατο κι' ἔπειδὴ δὲ μπορούσαν νὰ ἐπιβάλουν τὴν ποινὴ στὸ σῶμα του, κατέβασαν τὸ ἄγαλμά του ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολι τὸ λυώσανε κι' ἔφτιαξαν μιὰ στήλη γιὰ νὰ γράφουν ἐπάνω τοὺς ἀνοσίους καὶ τοὺς προδότες. Ἐκεῖ ἔγραψαν καὶ τὸν
- ¹¹⁸ ἴδιο τὸν Ἰππαρχο κι' ὅλους τοὺς ἄλλους. Σὲ παρακαλῶ γραμματέα, πάρε καὶ διάβασε πρῶτα τὸ ψήφισμα, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο κατεβιάστηκε τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἰπάρχου ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολι, ἔπειτα τὴν ἐπιγραφή τῆς στήλης καὶ τέλος τὰ ὀνόματα τῶν προδοτῶν.

Ψήφισμα κι' ἐπιγραφή τῆς στήλης.

- ¹¹⁹ Πῶς σᾶς φαίνονται κύριοι δικαστές; Ἐκριναν τοὺς ἐγκληματίες ὅπως καὶ σεῖς ἢ ὅταν δὲ μπορούσαν νὰ τιμωρήσουν τὸ σῶμα τοῦ προδότη, κατάστρεφαν τὸν ἀνδριάντα του καὶ τιμωροῦσαν αὐτὸν μὲ τὴ νόμιμη ποινὴ; Ὅχι βέβαια γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦν τὸν ἀνδριάντα ἀλλὰ γιὰ νὰ δείξουν στοὺς μεταγενεστέρους πόσο μισοῦσαν τοὺς προδότες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΑ΄.

- ¹²⁰ Πάρε τώρα καὶ διάβασε τὸ ἄλλο ψήφισμα γι' αὐτοὺς ποὺ πῆγαν στὴ Λεκέλεια, ὅταν πολιορκοῦσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν πόλι μας καὶ θὰ γίνῃ φανερό, πὼς οἱ πρόγονοί μας τιμωροῦσαν τοὺς προδότες πάντα ὅμοια καὶ σύμφωνα μὲ τὸ νόμο.

Ψήφισμα.

- 121 Ἀκούσατε, κύριοι δικαστές, σ' αὐτὸ τὸ ψήφισμα, ὅτι καταδίκασαν σὲ θάνατο ὅσους ἐπῆγαν στὴ Δεξέλεια τὸν καιρὸ τοῦ πολέμου καὶ ψήφισαν νόμο, ἂν κανεῖς ἀπ' αὐτοὺς ξαναγυρίσῃ, νὰ τὸν πιάνη ὅποιος Ἀθηναῖος θέλει, νὰ τὸν ὀδηγῇ στοὺς θεσμοθέτες, κα' αὐτοὶ νὰ τὸν παραδίνουν στὸ δῆμο γιὰ νὰ τὸν γκρεμίσῃ στὸ βάρανθο. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐξεῖνοι τιμωροῦσαν ἔτσι, ὅσους ἔφυγαν μέσα στὴ χώρα, σεῖς αὐτὸν ποὺ ἔφυγε στὴ Ρόδο σὲ καιρὸ πολέμου καὶ πρόδωσε τὸ δῆμο, δὲ θὰ τὸν θανατώσετε; Πῶς λοιπὸν θὰ φανῆτε, πὼς 122 εἶστε ἀπόγονοί των; Ἀξίζει τώρα ν' ἀκούσετε κα' ἄλλο ἓνα ψήφισμα γιὰ τὸ Λυκίδη ποὺ θανατώθηκε στὴ Σαλαμίνα, αὐτὸν ποὺ τοῦβγαλαν τὸ στέφανο καὶ τὸν ἐσκότωσαν μὲ τὰ ἴδια τοὺς τὰ χέρια οἱ βουλευτές, ἐπειδὴ μὲ τὰ λόγια του προσπάθησε νὰ προδώσῃ τὴν πόλι.

Ψήφισμα.

Τὸ ψήφισμα εἶναι γεμᾶτο φιλοπατρία, κύριοι δικαστές, καὶ ταιριάζει στοὺς προγόνους σας, γιατί ἐκεῖνοι, ὅσο ἀγαποῦσαν τὴν πατρίδα τοὺς, τόσο βαρεῖά τιμωροῦσαν τοὺς προδότες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΒ΄.

- 123 Τώρα λοιπὸν νομίζετε πὼς, ἂν θέλετε νὰ μιμηθῆτε τοὺς προγόνους σας καὶ νὰ δείξετε πὼς ἔχετε τὸν ἴδιο χαραχτήρα, μπορεῖτε νὰ μὴ θανατώσετε τὸ Λεωκράτη; Ἀφοῦ ἐκεῖνοι σκότωσαν μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὸν ἀνθρώπο, ποὺ πρόδωσε τὴν πόλι μόνο μὲ τὰ

λόγια, καὶ σ' ἐποχὴ πού ἦταν ἐρημομένη, τί πρέπει νὰ κάμετε σεῖς αὐτὸν πού τὴν πρόδωσε μὲ ἔργα, ὄχι μὲ λόγια, καὶ σ' ἐποχὴ πού οἱ κάτοικοί της δὲν εἶχαν μετακινήθῃ; Δὲν πρέπει νὰ τοὺς ξεπεράσετε στὴν τιμωρία; Κι' ἀφοῦ ἐκεῖνοι μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τιμώρησαν, ὅσους ἐπιχείρησαν νὰ στερήσουν τὴν πόλι ἀπὸ τὴ σωτηρία τοῦ λαοῦ της, τί πρέπει νὰ κάμετε σεῖς αὐτὸν πού πρόδωσε τὴν ἴδια τὴ σωτηρία τοῦ λαοῦ; Κι' ἀφοῦ ἐκεῖνοι μόνο γιὰ τὴ δόξα τῆς πατρίδας τιμωροῦσαν ἔτσι τοὺς ἐνόχους τί πρέπει νὰ κάμετε σεῖς γιὰ τὴν πατρίδα τὴν

124 ἴδια: Ἄρχετὰ βέβαια εἶν' αὐτὰ γιὰ νὰ μάθετε, τί φρονοῦσαν οἱ πρόγονοί σας, γιὰ ὅσους ἐγκληματοῦσαν κατὰ τῆς πόλεως, θέλω ὅμως ν' ἀκούσετε καὶ τὴ στήλι πού βρίσκεται στὸ βουλευτήριον, τί γράφει γιὰ τοὺς προδότες καὶ γιὰ κείνους πού ἐπιχειροῦν νὰ καταλύσουν τὸ πολίτευμα, γιατί, ὅταν ἀναπτύσση κανεὶς τὴν κατηγορία μὲ πολλὰ παραδείγματα, διευκολύνει τὴν κρίσι σας. Μετὰ τὴν ἐποχὴ τῶν τριάκοντα, καθὼς ξαίρετε, οἱ πατέρες σας ὑπόφεραν ἀπὸ τοὺς συμπολίτες τῶν ὅσα κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας δὲν θὰ τοὺς ἔκανε, κι' ἐπειδὴ μὲ μεγάλους κόπους κατώρθωσαν νὰ ξαναγυρῶσιν εἰς τὴν πατρίδα τῶν, ἔλθεισαν πὰ ὅλους τοὺς δρόμους τῶν ἀδικημάτων τους, μὴ πού ἤξιασαν ἀπὸ τὴν πείρα τῶν καὶ πὼς ἀρχίζουσι καὶ ποῖα μέσα μετέρχονται, ὅσοι προδίδουσι τὴ δημοκρα-

125 τία. Ψήφισαν λοιπὸν καὶ ὠρκίστηκαν, ἐὰν κανεὶς φαίνεται πὼς ἐπιχειρεῖ νὰ γίνῃ τύραννος ἢ νὰ προδώσῃ τὴν πόλι ἢ νὰ καταλύσῃ τὸ πολίτευμα, καὶ τὸν σκοτώσῃ ὅποιος τὸν ἀντιληφτῇ, νὰ μὴ θεωρῆται μολυσμένος ἀπὸ φόνο. Ἐκρίναν δηλαδὴ προτιμώτερον νὰ σκοτώθουν καὶ ἐκεῖνους, πού μόνο ὑποψία τοὺς ἐβάρυνε, παρὰ νὰ περιμένουν νὰ ἰδοῦν τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ γίνωνται δοῦλοι, γιὰ τὴν ἄρχὴν τοὺς ἦτανε, πὼς οἱ πολῖτες

πρέπει νά ζοῦν μὲ τέτοιον τρόπο, πού νά μὴ δίνουν οὔτε ὑποψία γιὰ τέτοια ἐγκλήματα. Σὲ παρακαλῶ πάρε τὸ ψήφισμα.

Ψήφισμα

126 Αὐτά, κύριοι δικαστές, ἔγραψαν στὴ στήλη καὶ τὴν ἔστησαν στὸ βουλευτήριο, γιὰ νά βλέπουν ὅσοι πηγαίνουν ἐκεῖ κάθε μέρα καὶ σκέπτονται γιὰ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδας, πῶς πρέπει νά θεωροῦν αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους. Κι' εἶχαν μεγάλο δίκιο, πού ὠρκίστηκαν νά τοὺς σκοτώνουν, ὅταν ἀντιληφτοῦν, ὅτι σκοπεύουν νά κάμουν ἓνα τέτοιο μεγάλο ἐγκλημα, γιὰτὶ γιὰ ὅλα τ' ἄλλα ἀδικήματα ἢ τιμωρία πρέπει νάρχεται κατόπιν, ἀλλὰ γιὰ τὴν προδοσία καὶ τὴν κατάλυσι τοῦ πολιτεύματος νά προηγῆται. Γιατὶ ἂν τοὺς ἀφήσετε τὸν καιρό, πού χρειάζονται νά ὀργανώσουν τὸ ἀδικημά των, δὲ θὰ μπορέσετε πιά νά τοὺς τιμωρήσετε κατόπι. Τότε θ'ἄχουν τὴ δύναμι νά μὴ φοβοῦνται τὴν τιμωρία σας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΓ'.

127 Ἐχετε λοιπὸν στὸ νοῦ σας, κύριοι δικαστές, καὶ τὴν πρόνοια τῶν προγόνων σας καὶ τὴν ὑπόθεσι, πού δικάζετε, καὶ μὴν ξεχάνετε, τὴ στιγμὴ πού ρίχνετε τὴν ψῆφον σας, ἀπὸ ποιούς ἄνδρες κατάγεσθε, ἀλλὰ πείσετε τὸν ἑαυτό σας, νάχετε ψηφίσει ὅμοια καὶ σύμφωνα μὲ κείνους, ὅταν βγῆτε ἀπὸ τὸ δικαστήριο. Πῶς ἐτιμωροῦσαν ἐκεῖνοι τὸ βλέπετε σιὰ σχετικὰ ψηφίσματα, ἐκτὸς τούτου καὶ σεῖς ὠρκιστήκατε κατὰ τὸ ψήφισμα τοῦ Δημοφάντη νά θανατώσετε, ὅποιον προδίδει τὴν πατρίδα ἢ μὲ τὸ λόλο του ἢ μὲ τὰ ἔργα του ἢ μὲ τὸ χέρι του ἢ μὲ τὴν ψῆφο του. Μὴ νομίζετε λοιπὸν, ὅτι εἶστε κληρονόμοι μόνο

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τῆς περιουσίας, πὸν σὰς ἀφήνουν οἱ πρόγονοι σας, κι' ὅτι τοὺς ὄρκους π' ἔδωσαν οἱ πατέρες σας, σὰν ἐγγύησι στοὺς θεοὺς, γιὰ νὰ ζοῦν εὐτυχισμένοι στὴν πόλι των, αὐτοὺς δὲν ἔχετε ὑποχρέωσι νὰ τοὺς κληρονομήσετε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΔ΄.

128 Αὐτὴ τὴ διάθεσι γιὰ τοὺς προδότες δὲν τὴν εἶχε μόνον ἡ δική μας πόλι, ἀλλὰ κι' οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ μὴ στενοχωρηθῆτε, κύριοι δικαστές, ἐπειδὴ πολλὲς φορὲς τοὺς ἀναφέρω, γιὰτὶ δὲν εἶναι ἄσχημο νὰ παίρνομε παραδείγματα γιὰ τὴ δικαιοσύνη ἀπὸ μιὰ πόλι εὐνομούμενη. Ἔτσι καθέννας ἀπὸ σὰς θὰ κρίνῃ καλύτερα τὸ δίκαιο καὶτὰ δώση τὴν ψῆφο σύμφωνα μὲ τὸν ὄρκο του. Ὅταν δηλαδὴ ὁ Πausanίας, ὁ βασιλιάς πὸν πρόδιδε τὴν Ἑλλάδα στοὺς Πέρσες, πρόλαβε καὶ κατάφυγε στὸ νὰ τῆς Χαλκιοίκου, αὐτοὶ πῆγαν κι' ἔχτισαν τὴ θύρα, σήκωσαν τὴ στέγη, ἔβαλαν ὀλόγυρα φρουρὰ καὶ δὲν ἔφυγαν παρὰ τότε, πὸν τὸν ἔκαμαν νὰ πεθάνῃ ἀπ' τὴ πείνα, κι' ἔτσι ἐκήρυξαν σ' ὅλον τὸν κόσμο, ὅτι καὶ ἡ προστασία τῶν θεῶν δὲ σώζει τοὺς προδότες. Καὶ πολὺ σωστά, γιὰτὶ ἐκεῖνοι πρῶτα, πρῶτα τοὺς θεοὺς ἀδικοῦν, πὸν τοὺς ἀποστεροῦν τὶς πατροπαράδοτες τιμές. Θὰ σὰς φέρω ἓνα σπουδαιότερο παράδειγμα γιὰ τοὺς Λακεδαιμόνιους. Ἔχουν θεσπίσει δηλαδὴ νόμο, πὸν λέγει καθαρὰ καὶ ξάστερα, πὸς πρέπει νὰ θανατώνωνται ὅλοι, ὅσοι δὲ θελήσουν νὰ κινδυνεύσουν γιὰ τὴν πατρίδα (ἐπειδὴ αὐτὸ φοβοῦνται ἐκεῖνοι περισσότερο) κι' ἔτσι ἔκαμαν αὐτοὺς πὸν σώζονται ἀπὸ τὸν πόλεμο, ν' ἀντιζούζουν ἓνα κίνδυνο μεγαλύτερο κι' ἐπονείδιστο. Γιὰ νὰ πειστήτε πὸς δὲ σὰς λέγω λόγια χωρὶς ἀποδείξεις, ἀλλὰ παραδείγματα στηριγμένα στὴν ἀλήθεια, παρακαλῶ νὰ σὰς διαβάσῃ ὁ γραμματέας τὸ νόμο.

Νόμος

130 Προσέξτε πόσο όρθός είναι ο νόμος και πόσο συμφέ-
ρει, όχι μόνο σ' εκείνους, αλλά και στους άλλους ανθρώ-
πους. Ο φόβος τής τιμωρίας από τους συμπολίτες είναι
δυνατός και θ' αναγκάσει όλους να υπομένουν τους κιν-
δύνους του πολέμου· γιατί ποιός θα παρατήση την πα-
τρίδα στον κίνδυνο, όταν βλέπη τον προδότη να θανα-
τώνεται; "Η ποιός θα λογαριάση τή ζωή του πιδ πολύ άπ'
τό συμφέρον τής πόλεως, όταν ξαίρει, πώς τον άπειλεί
τέτοια τιμωρία; Γιατί για τή δειλία δέν πρέπει να υπάρξη
άλλη ποινή από τό θάνατο· γιατί όταν έχομε μπροστά μας
δύο κινδύνους κι' είναι ανάγκη να δοκιμάσωμε τον ένα,
θα προτιμήσωμε πολύ περισσότερο τον κίνδυνο του πο-
λέμου, παρά τον κίνδυνο των νόμων και των συμπολιτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΕ΄.

131 Αυτός όμως αξίζει πολύ περισσότερο να θανατωθή
παρά οί λιποτάχτες του στρατοπέδου, γιατί εκείνοι
καταφεύγουν στην πόλι, να πολεμήσουν εκεί γι' αυτήν, ή
να μοιραστούν την άτυχία των συμπολιτών τους, αυτός
όμως έφυγεν από την πατρίδα, φροντίζοντας για την άτο-
μική του σωτηρία και δέν έφιλοτιμήθηκε ούτε για την
έστία του να πολεμήση, αλλά μόνος αυτός άπ' όλους
τους ανθρώπους έπροδωσε και τους φυσικούς δεσμούς,
που τους παραδέχονται και τους διατηρούν κι' αυτά τα
132 άλογα ζώα. Καθώς γνωρίζετε και τα πουλιά, που έχουν
φυσικό τους χάρισμα την ίκανότητα να ταξιδεύουν γρή-
γορα, πεθαίνουν πρόθυμα για να προστατεύσουν τή φω-
λιά τους. Γι' αυτό και κάποιος ποιητής είπε:
και τ' άγρια τα πετούμενα σαν πλέξουν τή φωλιά τους
δέν πάνε πιά σ' άλλη καμμιά να βγάλουν τα πουλιά τους

Μὰ ὁ Λεωκράτης τόσο φάνηκε δειλότερος ἀπ' αὐτά, ὥστε παρότησε τὴν πατρίδα του στοὺς ἐχθρούς. Γι' αὐ-
 133 τὸ καμμιὰ πόλι δὲ τὸν ἐδέχτηκε γιὰ μέτοικο. ἀλλὰ τὸν
 ἔδιωξαν χειρότερα κι' ἀπ' τοὺς φονιάδες. Καὶ πολὺ σω-
 στά, γιατί ἕνας πού καταδιώκεται γιὰ φόνο, ἂν πάη σ' ἄλ-
 λη πόλι δὲ θαῦρη ἐχθρούς, ἀλλὰ τοῦτον ποιά πόλι θὰ τὸν
 δεχτῆ; Ἐνας ἄνθρωπος, πού δὲν ἐβόηθησε τὴν πατρίδα
 του, θὰ ὑπομείνη βέβαια μὲ μεγάλη προθυμία τὸν ζίν-
 δυνο γιὰ τὴν ξένη χώρα! Ὅσοι ἔχουν τὴν ἀξίωσι ν' ἀπο-
 λαμβάνουν τ' ἀγαθὰ μιᾶς πόλεως, ἀλλὰ στὴν ἀτυχία της
 δὲν τὴ βοηθοῦνε, αὐτοὶ κι' ὡς πολῖτες κι' ὡς ξένοι κι' ὡς
 134 φίλοι εἶναι κακοί. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐκεῖνοι πού δὲν ἀδική-
 θηκαν τὸν μισοῦσαν καὶ τὸν ἔδιωξαν, τί πρέπει νὰ τοῦ
 κάμετε σεῖς, πού πάθατε ἀπ' αὐτὸν τίς χειρότερες συμ-
 φορές; Δὲν πρέπει νὰ τοῦ ἐπιβάλετε τὴν ἐσχάτη
 ποινή; Αὐτὸς μόνος ἀπ' ὅλους τοὺς προδότες θὰ ἦταν
 δίκαιο νὰ λάβῃ καὶ βαρύτερη ποινή ἀπὸ τὸ θάνατο,
 ἂν ὑπῆρχε καμμιὰ, γιατί οἱ ἄλλοι προδότες τιμωροῦν-
 ται, ὅταν συλληφτοῦν γιὰ ἔγκλημα πού σχεδιάζουν
 νὰ ἐκτελέσουν, ἀλλὰ τοῦτος δικάζεται, ἀφοῦ πιά ἐγκα-
 τάλειψε τὴν πόλι κι' ἔκαμε, ὅτι σχεδίαζε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΖ΄.

135 Ἀπορίας ἄξιον μοῦ φαίνεται, πού θὰ στηρίζουν
 τὴν ἀξίωσί των γιὰ τὴν ἀθωωτικὴ σας ψῆφο, αὐτοὶ πού
 θὰ συνηγορήσουν. Μήπως στὴ φιλία των; Ἀλλὰ τότε
 ὄχι μόνον δὲν πρέπει νὰ τοὺς κάμετε χάρι, ἀλλὰ νὰ τοὺς
 θανατώσετε, ἀφοῦ τολμοῦν νὰ φέρουν τέτοιο ἐπιζεί-
 ῃμα. Γιατὶ πρὶν κάμῃ, ὅτι ἔκαμε ὁ Λεωκράτης, δὲν τοὺς
 ξαίραμε κι' αὐτοὺς τί ἄνθρωποι ἦσαν, ἀλλὰ τώρα, ἀφοῦ
 ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι φίλοι του, εἶναι φανερό, πὼς

ἔχουν τὸν ἴδιο χαρακτήρα, ὥστε μοῦ φαίνεται ὅτι θὰ κά-
μουν καλύτερα, πρὶν σᾶς ζητήσουν χάρι γι' αὐτόν, ν' ἀπο-
λογηθοῦν γιὰ τὸν ἑαυτό τους.

136 Ἐγὼ εἶμαι βέβαιος, ὅτι κι' ὁ πατέρας του, πῶχει πε-
θάνει, ἂν κάπως μαθαίνουν κι' ἐκεῖ πέρα ὅσα γίνονται
ἐδῶ, θὰ ἦτανε ὁ αὐστηρότερος δικαστής του, γιατί ἄφη-
σε τὸ χάλκινο ἄγαλμά του νὰ τὸ ἱεροσυλήσουν οἱ ἐχθροὶ
μέσ' ἀπὸ τὸ ναὸ τοῦ Διὸς Σωτῆρος καὶ νὰ τὸ ἐξευτελί-
σουν. Δηλαδή, ὅτι ἐκεῖνος ἔστησε γιὰ νὰ θυμοῦνται τὴν
ἀρετὴ του, αὐτὸς τὸ καταντρόπιασε. Τέτοιου παιδιοῦ πα-
137 τέρας ὀνομάζεται. Γι' αὐτόν τὸ λόγο πολλοὶ μὲ πλησί-
ασαν, κύριοι δικαστές, καὶ μὲ ρωτοῦσαν, γιατί δὲν τῶ-
γραφα κι' αὐτὸ στὴν καταγγελία μου, ὅτι δηλ. ἐπρόδω-
σε τὸ ἄγαλμα τοῦ πατέρα του, ποὺ βρῖσκεται στὸ ναὸ
τοῦ Διὸς Σωτῆρος. Ἐγὼ δὲν ἀγνοοῦσα, ὅτι τὸ ἀδίκημα
τοῦτο ἀξίζει τὴ μεγαλύτερη τιμωρία, ἀλλὰ δὲν ἤθελα σὲ
μιὰ καταγγελία γιὰ προδοσία νὰ γράψω τὸ ὄνομα τοῦ
Διὸς Σωτῆρος.

138 Πολὺ περισσότερο ἀπορῶ μ' αὐτοὺς ποὺ δὲν εἶναι
μῆτε συγγενεῖς μῆτε φίλοι, ἀλλὰ παρουσιάζονται κάθε
φορὰ ὡς συνήγοροὶ τοῦ κατηγορουμένου, γιὰ νὰ πληρω-
θοῦν, πῶς ἔχουν γλυτώσει μέχρι τώρα καὶ δὲν ἔχουν
προκαλέσει τὴ δικαιολογημένη ἀγανάκτησί σας. Γιατὶ τὸ
νὰ δικαιολογοῦν τ' ἀδικήματα εἶν' ἀπόδειξι, ὅτι κι' αὐ-
τοὶ μποροῦσαν νάχαν λάβει μέρος σ' αὐτά, καὶ γιατί με-
ταχειρίζονται τὴν ἱκανότητά των γιὰ κακό σας κι' ὄχι
γιὰ καλὸ καὶ δικό σας καὶ τῶν νόμων καὶ τῆς δημοκρα-
τίας.

139 Μερικοὶ ὅμως ἀπ' αὐτοὺς, δὲ θὰ προσπαθήσουν νὰ σᾶς
παρασύρουν μὲ τὰ λόγια, ἀλλὰ θάχουν τὴν ἀξίωσι νὰ
τοὺς χαρίσετε τὸν κατηγορούμενο γιὰ τὶς ὑπηρεσίες πῶ-
χουν προσφέρει στὴν πόλι· ἀλλὰ ἐγὼ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς
ἀγαναχτῶ περισσότερο. Γιατί, ὅσα ἔκαμαν αὐτοὶ γιὰ κα-

λό τοῦ σπιτιοῦ των, ζητοῦν νά τοὺς τὰ πληρώσετε, σὺν νά εἶναι εὐεργεσίες πρὸς τὸ κοινό. Δὲν ἀξίζει κανεὶς νά τοῦ κάμετε τέτοια χάρι, ἂν ἔθρεψε ἵππο ἢ ἐξώδευσε πολλὰ γιὰ χορὸ τραγωδίας ἢ ἄλλο παρόμοιο, γιὰτὶ γι' αὐτὰ στεφανώνεται αὐτὸς μονάχα καὶ δὲν ὠφελεῖ καθόλου τοὺς ἄλλους, ἀλλ' ἂν συντήρησε μὲ ἐξοδά του πολεμικὸ πλοῖο, ἢ προστάτευσε τὴν πόλι μὲ τείχη ἢ ἐξώδευσε ἀπὸ 140 δικά του γιὰ τὴν κοινὴ σωτηρία. Αὐτὰ εἶναι τὰ ἔργα ποὺ ὠφελοῦν ὅλους, καὶ σ' αὐτὰ βλέπει κανεὶς τὴν ἀρετή, ὅσων χαρίζουν, ἐνῶ στ' ἄλλα βλέπει μόνον τὸν πλοῦτο, ὅσων σπαταλοῦν. Ἀλλὰ ἐγὼ νομίζω, ὅτι κανένας ἀνεξαιρέτως δὲν ἔκαμε τόσο μεγάλῃ εὐεργεσίᾳ στὴν πόλι, ὥστε νάχη τὴν ἀξίωσι νά μὴν τιμωρήσετε πρὸς χάριν του τοὺς προδότες, οὔτε κανένας εἶναι τόσο ἀνόητος, ὥστε νά εὐεργετῇ τὴν πόλι, καὶ νά προστεύῃ τοῦτον, ποὺ ἀφάνισε πρῶτα, πρῶτα τὶς εὐεργεσίες του. Ἐκτὸς ἂν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν ἔχουν τὰ ἴδια συμφέροντα μὲ τὴν πόλι.

ΚΕΧΑΛΑΙΟ ΑΖ'.

141 Ἐπρεπε, κύριοι δικαστές, ἂν καὶ δὲν ἐπιτρέπεται στοὺς δικαστὲς νά παίρνουν κοντὰ τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά των, ὅταν δικάζουν, ἔπρεπε ὁμοίως, ὅταν κρίνουν ἔγκλημα προδοσίας νά μποροῦν νά τὸ κάνουν, γιὰτὶ ἂν βρισκόντουσαν μπροστὰ στὰ μάτια των, ὅσοι κινδύνευσαν καὶ τοὺς θύμιζαν, ὅτι ὁ κατηγορούμενος δὲν αἰσθάνθηκε γι' αὐτοὺς οὔτε τὴν παραμικρὴ εὐσπλαχνία, θάηταν ἢ ἀπόφρασι πιερότερη. Ἀφοῦ ὁμοίως αὐτὸ δὲν τὸ ἐπιτρέπει οὐτ' ὁ νόμος οὐτ' ἡ συνήθεια, μολαταῦτα θὰ δικάσετε, γιὰ τὸ συμφέρον τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδιῶν σας, τιμωρήσετε τώρα τὸ Λεωκράτη, θανατώσατέ τον, καὶ ἀναγγεῖλετέ τους, ὅτι ἐτιμωρήσατε τὸν προδότη των,

142 πού ἔπεσε σὰ γέρια σας. Γιατὶ εἶναι φοβερὸ καὶ ἀπο-
 τρώπαιο νὰ νομίζῃ ὁ Λεωκράτης, ὅτι πρέπει νάχουν ἴσα
 δικαιώματα ὁ φ υ γ ἄ δ α ς καὶ ἐκεῖνοι ποῦμειναν πιστοὶ
 στὸν τόπο, ὁ λιποτάχης καὶ ἐκεῖνοι πού πολέμησαν, ὁ
 δειλὸς καὶ ἐκεῖνοι π' ἔσωσαν τὴν πόλι' καὶ νάρχεται
 τώρα νὰ λάβῃ μέρος στὶς θυσίες, στὴν ἀγορά, στοὺς νό-
 μους, στὸ πολίτευμα, χωρὶς νὰ λογαριάζῃ, πὼς γιὰ νὰ
 σωθοῦν αὐτὰ, σκοτώθηκαν στὴ Χαιρώνεια χίλιοι συμπο-
 λιῖτες σας, πού τοὺς ἔκαμε ἡ πόλι' δημόσια ταφή. Καὶ
 δὲν ἀρκεῖ πού δὲν ἐσεβάστηκε μήτε τὰ ἐπιγράμματα,
 ποῦναι γραμμένα σὰ μνημεῖα των, ὅταν ξαναγύρισε
 στὴν πόλι', ἀλλὰ νομίζει πὼς ἔχει δικαίωμα χωρὶς καί-
 μιὰ ντροπὴ νὰ συναναστρέφεται τοὺς ἀνθρώπους, πού
 πένθησαν τὸ χαμό των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΗ΄.

143 "Υστερ' ἀπ' ὅλ' αὐτὰ θάξῃ τὴν ἀξίωσιν' ἀκούσετε τὴν
 ἀπολογία του σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους. Ποιοὺς νόμους;
 ρωτήστε τον. Αὐτοὺς βέβαια π' ἔφυγε καὶ τοὺς ἐγκατά-
 λειψε. Θὰ ζητήσῃ νὰ τὸν ἀφήσῃτε νὰ μένῃ σὰ τείχη τῆς
 πατρίδας. Ποιὰ τείχη; Αὐτὰ πού δὲν ἐστάθηνε νὰ φυ-
 λάξῃ μὲ τοὺς ἄλλους πολῖτες. Θὰ ἐπικαλεσθῇ τοὺς θε-
 οὺς νὰ τὸν σώσουν ἀπ' τὸν κίνδυνον. Ποιοὺς θεοὺς; "Αλ-
 λους ἀπ' αὐτοὺς πού πρόδωσε τὰ ἱερὰ καὶ τοὺς ναοὺς
 των; Θὰ σᾶς παρακαλέσῃ καὶ θὰ σᾶς ἰκετεύσῃ νὰ τὸν
 λυπηθῆτε. Ποιοὺς θὰ παρακαλέσῃ; "Αλλους ἀπ' αὐτοὺς
 πού δὲν ἐτόλμησε νὰ κἀνῃ τὸ παραμικρὸ γιὰ τὴν σωτη-
 ρία των; "Ας πάῃ νὰ ἰκετεύῃ τοὺς Ροδίους, γιατί σ' αὐ-
 τῶν τὴν πόλι' νόμισε, πὼς θαῦρη τὴν ἀσφάλειά του καὶ
 144 ὄχι στὴν πατρίδα του. Καὶ ποιὰ ἡλικία θὰ μπορούσε νὰ
 τὸν λυπηθῆ ἰδίαια; Μήπως οἱ γεροντότεροι; Μ' αὐτὸς
 ὅσο περνοῦς' ἀπ' τὸ γέρι του δὲν τοὺς ἐπίτρεψε μήτε νὰ

γηροζοιμηθούν, μήτε νά ταφοῦν σ' ἐλεύθερο τόπο. Μήπως οἱ νεώτεροί; Καί ποιός ἀπ' αὐτούς σάν θυμᾶται τοὺς συνομήλικούς του, πού πολέμησαν μαζί του κι' ἐκινδύνευσαν τοὺς ἴδιους κινδύνους στή Χαιρώνεια, θὰ μπορούσε νά σώσῃ ἐξεῖνον, πού πρόδωσε τοὺς τάφους των καί με τὴν ἴδια ψῆφο νά καταδικάσῃ ὡς παράφρονες αὐτούς, πού σκοτώθηκαν γιὰ τὴν ἐλευθερία καί νά θωώσῃ ὡς φρόνιμον ἐξεῖνον, πού παράτησε τὴν πατρίδα; Τότε θὰ δώσετε ἐξουσία στὸν καιθένα, πῶχει τὴ διάθεσι, νά κακομεταχειρίζεται καί σᾶς καί τὸ πολίτευμα.

145 Γιατὶ ὅταν τοιγυροῦν ἐλεύθερος στὴν πόλι αὐτός, πού τὴν ἐγκατάλειψε καί καταδίκασεν ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του σ' ἐξουσία κι' ἔμεινε στὰ Μέγαρα μὲ προστάτη πεντ' ἔξη χρόνια, δὲ θὰ ξαναγυρίσῃ μόνο κάθε ἐξόριστος, ἀλλὰ κι' ἂν ζανένας καταδίκασε μὲ τὴν ψῆφο του φανερὰ τὴν Ἀττικὴ νά γίνῃ βοσκοτόπι, θὰ ξανάρθῃ κι' αὐτός νά κάθεται μαζί σας,

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΘ΄.

146 Τώρα θὰ κατέβω πιά ἀπὸ τὸ βῆμα, ἀλλὰ θέλω νά σᾶς πῶ ἀκόμη δυὸ λόγια καί νά σᾶς παρουσιάσω τὸ ψήφισμα τοῦ δήμου, τὸ σχετικὸ μὲ τὴν εὐσέβεια, γιὰτ' εἶναι χρήσιμο σ' ὅσους πρόκειται νά ψηφίσουν. Σὲ παρακαλῶ, διάβασέ το.

Ψήφισμα

Ἐγὼ λοιπὸν σᾶς καταγγέλλω αὐτὸν πού τ' ἀφανίζει ὅλα τοῦτα, γιὰτὶ σεῖς ἔχετε τὴν ἐξουσία νά τοῦ ζητήσετε λόγο. Καί τώρα πιά τὸ δικό σας ἔργο εἶνε νά τιμωρήσετε τὸ Λεωκράτη γιὰ τὸ συμφέρον καί τὸ δικό σας καί τῶν θεῶν. Γιατὶ τὰ ἐγκλήματα, πρὶν δικαστοῦν, βαρύνουν αὐτούς πού τάχαμαν, ἀλλὰ μετὰ τὴ δίκην βαρύνουν

αὐτοὺς, ποὺ δὲν τὰ δίκασαν δίκαια. Καὶ μὴν ξεχνᾶτε, κύριοι δικαστές, ὅτι, σὰν θὰ ψηφίση καθέννας σας μυστικά, θὰ φανερώνη τὴ σκέψι του στοὺς θεοὺς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ'.

- 147 Νομίζω, ὅτι σήμερον μὲ μιὰ ψῆφο θὰ δικάσετε τὰ μεγαλύτερα καὶ φοβερώτερα ἐγκλήματα, ποὺ εἶν' ἔνοχος γιὰ ὅλα ὁ Λεωκράτης, ὅπως μορεῖτε νὰ ἰδῆτε: Προδοσία, γιατί παράτησε τὴν πόλι καὶ τὴν ἄφησε στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν· κατάλυσι τῆς δημοκρατίας, γιατί δὲν ἐστάθηκε νὰ κινδυνεύσῃ γιὰ τὴν ἐλευθερία· ἀσέβεια, γιατί ὅσο τοῦ περνοῦσε, ἔγιν' αἷτιος νὰ κόψουν οἱ ἐχθροὶ τοὺς ἱεροὺς κήπους καὶ νὰ γκρεμίσουν τοὺς ναοὺς· κακοποίησι τῶν γονέων του, γιατί κατάστρεψε τὰ μνημεῖα τῶν καὶ τοὺς ἐστέρησε τὶς νόμιμες τιμές· λιποταξία καὶ ἀνυποταξία, γιατί δὲν παρουσιάστηκε στοὺς στρατηγούς νὰ τὸν στρατολογήσουν. Ποιὸς λοιπὸν θὰ τὸν ἀθώωσῃ καὶ θὰ τὸν
- 148 συχωρήσῃ γι' αὐτά; Εἶναι κανεὶς τόσο ἀνόητος, ὥστε νὰ σώσῃ τοῦτον καὶ ν' ἀφήσῃ τὴ δική του σωτηρία στὴ διάθεσι καθ' ἑνὸς ποὺ θέλει νὰ τὴν προδώσῃ; Θὰ προτιμήσῃ κανεὶς νὰ λυπηθῇ τοῦτον καὶ νὰ τὸν σκοτώσουν τὸν ἴδιον οἱ ἐχθροί, χωρὶς νὰ τὸν λυπηθοῦν, καὶ γιὰ χάρι ἑνὸς προδότη νᾶχῃ νὰ δώσῃ λόγο στοὺς θεοὺς;
- 149 Ἐγώ, τέλος γιὰ νὰ βοηθήσω τὴν πατρίδα καὶ τὰ ἱερά καὶ τοὺς νόμους, ἀνάπτυξα τὴν κατηγορία σωστὰ καὶ νόμιμα χωρὶς οὔτε συκοφαντίες γιὰ τὴν παλαιότερη ζωὴ του, οὔτε κατηγορίες ἔξ' ἀπὸ τὸ θέμα. Καὶ σεῖς πρέπει νᾶχτε τὴ γνώμη, ὅτι, ἂν ἀθώωσετε τὸ Λεωκράτη, θὰ καταδικάσετε τὴ πατρίδα σὲ θάνατο καὶ ἔξανδραποδισμό, καὶ ὅτι ἀπὸ τὶς δύο κάλπες, ποὺ βρίσκονται μπροστά σας, ἢ μιὰ εἶναι τῆς προδοσίας καὶ ἢ ἄλλη τῆς σωτηρίας, καὶ ὅσες ψῆφοι πέσουν στὴ μιὰ θὰ εἶναι γιὰ τὴν καταστροφὴ

150 τῆς πατρίδας, κι' ὅσες πέσουν στήν ἄλλη γιά τήν ἀσφάλεια καί τήν εὐδαιμονία της. Ἄν ἀθωώσετε τὸ Λεωκράτη, θὰ ψηφίσετε, πὼς πρέπει νὰ προδίδωμε τὴν πόλι καί τὰ ἱερά καί τὰ πλοῖα, κι' ἂν τὸν θανατώσετε θὰ διδάξετε, πὼς πρέπει νὰ προσέχουμε καί νὰ σώζωμε τὴν πατρίδα καί τὰ ἔσοδα της καί τὴν εὐτυχία της. Φαντασθῆτε λοιπόν, κύριοι Ἀθηναῖοι, ὅτι σᾶς ἰκετεύουν τὰ χωράφια σας καί τὰ δένδρα, σᾶς παρακαλοῦν οἱ λιμένες καί τὰ νεώρια καί τὰ τεῖχη τῆς πόλεως καί σᾶς φωνάζουν νὰ τοὺς βοηθήσετε οἱ ναοὶ καί τὰ ἱερά. Φαντασθῆτε τα ὅλ' αὐτὰ καί τιμωρήσετε παραδειγματικὰ τὸ Λεωκράτη, ἔχοντας στὸ νοῦ σας ὅλη τὴν κατηγορία, γιατί σὲ σᾶς τὰ δάκρυα κι' ἡ συμπάθεια δὲν ἔχουν περισσότερη ἐπίδρασι ἀπὸ τὴ σωτηρία τῶν νόμων καί τῆς δημοκρατίας

ΤΕΛΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΙ

Οί στίχοι πού παρενθέτει ὁ ρήτορας στό λόγο του εἶναι παρμένοι ἀπό τούς ἐπόμενους ποιητές.

Τοῦ ἐδαφίου 92 εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τοῦ Εὐριπίδη, ἀπό κάποια τραγωδία πού δέ μᾶς ἔχει σωθῆ.

Τοῦ ἐδαφίου 100 εἶναι κι' αὐτοί τοῦ Εὐριπίδη, ἀπό τήν τραγωδία πού χάθηκε «Ἐρεχθεύς».

Τοῦ ἐδαφίου 103 εἶναι τοῦ Ὅμηρου, ἀπό τῆς Ο τῆς Ἰλιάδος στίχ, 494—499.

Τοῦ ἐδαφίου 107 εἶναι ἡ περίφημη ἐλεγεία τοῦ Τυρταίου «τεθνάμεναι γάρ καλόν ἐνὶ προμάχοισι πεσόντα.....»

Τοῦ ἐδαφίου 109 εἶναι τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Σιμωνίδη τοῦ Κείου

«ὦ ξεῖν, ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῆδε
κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι»
καί «Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι
χρυσοφόρων Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν.»

Τοῦ ἐδαφίου 132 εἶναι ἴσως παρμένοι ἀπό ἄγνωστο σέ μᾶς ἔργο τοῦ Σοφοκλή.

Ἡ μετάφρασί των ἔγινε ἀπό τόν ἴδιο τὸ μεταφραστή τοῦ «κατὰ Λεωκράτους» λόγου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Βίος Λυκούργου	σελ. 3
Εισαγωγή	» 7
Ὁ κατὰ Λεωκράτους λόγος	» 9
Σημείωσι	» 62

Περὶ

ἐγκρίσεως διδακτικῶν βιβλίων Μ. Ἐκπαιδεύσεως.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Κ. Α. Π.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 3 τοῦ ν. 5045 καὶ τὸ ἄρθρον 36 τοῦ ν. 5341 καὶ τὸ ἄρθρον 10 τοῦ Δ/τος τῆς 12/12 Ἰανουαρίου 1933 καὶ τὰς ὑπ' ἀριθ. 54—77 πράξεις τῆς κριτικῆς ἐπιτροπείας τῶν διδακτικῶν βιβλίων μεταφράσεων κλασικῶν συγγραφέων, ἀπεφασίσαμεν

Ἐγκρίνομεν ὡς διδακτικὰ βιβλία Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ἐπὶ μίαν πενταετίαν ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ σχολ. ἔτους 1933—34 τὰ ἀκόλουθα βιβλία.

1) Π. Ξιφκρά «μετάφρασις τοῦ κατὰ Λεωκράτους λόγου τοῦ Λυκούργου» ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως ὁ μεταφραστὴς διορθώσῃ τὰ ὑπὸ τῶν εἰσηγητῶν ὑποδεικνυόμενα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Ἰουλίου 1933.

Ὁ ὑπουργός

Θ. ΤΟΥΡΚΟΒΑΣΙΛΗΣ

Ἄρθρον 6 τοῦ ἀπὸ 21 Σεπ)βρίου 1932

Προεδρ. Διατάγματος

Τὰ διδακτικὰ βιβλία τὰ πωλούμενα μακρὰν τοῦ τόπου ἐκδόσεως, τὸν ὅπου τρέπεται νὰ πωλοῦνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέρα κατὰ 15% ἀπὸ τὴν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος διατάγματος κανονισθεῖσιν ἀνευ βιβλιοσήμου τιμῆς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς ἀπαιτήσεως συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μέρους τοῦ ἐξωφύλλου ἢ τῆς τελευταίας σελίδος τούτου ἐκτυποῦται τὸ παρὸν ἄρθρον.